

Частка II

Супрацоўніцтва школы з сям'ёй і мясцовай грамадзкасцю – шлях да дэмакратызацыі грамадзкага жыцця

2.1. Чаму варта буда ваць адукацыйнае партнэрства?

На такія пытаньні, як вынесенае ў загаловак гэтага падраздзелу, найлепей адказваць не тлумачачы таго, чаму варта, а раскрываючы сутнасць таго, што варта, іншымі словамі, дэфіньюочы яго каштоўнасць і акрэсліваючы яе рысы. Такім чынам, я павінна растлумачыць, што гэта такое, адукацыйнае партнэрства, а аргументы „за” яго фармаваньне хутчэй за ўсё зъявяцца самі.

Што такое адукацыйнае партнэрства?

Партнэрства ў польскіх рэаліях нараджае сумневы і хутчэй адбівае ахвоту, чым прыцягвае сваёй значнасцю ў агульным яе разуменіні¹. Яго цяжка залічыць да грамадзкіх зъяваў, якія карыстаюцца агульнай падтрымкай. Адной з асноўных прычынаў такога стану можа быць той факт, што ў агульным успрыняцці значэнне самога слова партнэрства зъмяніла ў залежнасці ад кантэксту, і, адначасова, у съядомасці людзей трывала замацаваўся стэрэатып, згодна зь якім партнэрства загадзя разумеецца як сіндром разъявленаых паводзінаў, буйнай пэрмісіўнасці, адсутнасці дыстанцыі, што дае гарантую бяспекі (у шырокім сэнсе гэтага панятку), і іншых больш ці менш завостраных рысаў міжчалавечых адносінаў, якія абапіраюцца на фэтышызаваную роўнасць. Асацыяцыі на тэму партнэрства кружляюць вакол непасрэднасці кантактаў, руканья і адыходу ад ветлівых формаў (на „Вы”) у адносінах... Рашучы супраціў ці праста насьцярожнасць палякаў у дачыненьні да партнэрства перастае зьдзіўляць, калі разумець партнэрства менавіта гэтак.

Дзеля парайонання тут можна прывесці ў прыклад сытуацыю, якая склалася ў Злучаных Штатах Амерыкі, дзе панятак *партнэрства* функцыянуе зусім інакш. Гэтае парайонанне можа быць важным у съядре таго, што ў дадзеная праца неаднаразова спасылаецца на шматлікія зъявы рэчаіснасці, характэрныя для гэтай краіны.

З дасьледаваньняў, прысьвечаных арыентаванню будучых польскіх і амэрыканскіх настаўнікаў у пытаньнях супрацоўніцтва сям'і школы й гміны, якія я правяла ў 2000-2001 гг.², вынікала, што ўдзельнікі эксперыменту з амэрыканскай групы адчуваюць сябе больш свабодна ў апэраваньні сваесаблівой рыторыкай партнэрста. Гэта было бачна па іхніх мэтафарычных выказваньнях, што фармуляваліся зь лёгкасцю, якая, у сваю чаргу, съведчыла пра яснасць іхніх поглядаў на згаданую тэму. Прычынай гэтага магла быць таксама пэўная адэкватнасць прапанаванай ім візуальнай формы (культурныя іконы: вокладкі папулярных часопісаў, знакі вядомых тэлеканалаў) у адносінах да значэння заўважаных імі камунікацыйных рэгістраў, штодзённага жыцця (*Амерыка ня любіць чытаць*). Аднак, апрача гэтага, усё ж можна заўважыць шматлікія іншыя дэталі, якія съведчаць пра тое, што рыторыка партнэрства глыбока ўкаранёная ў съядомасці ўдзельнікаў эксперыменту. Напрыклад, у анкетах яны прадстаўлялі схемы судзейння, сувязяў і да т. п., што съведчыць пра іхнія тэарэтычныя й практычныя веды па наладжваньні партнэрства. Яны карысталіся

¹ Шырэй пра сутнасць партнэрства [W:] Mendel M. (2000): *Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Торунь. Частка прадстаўленых тут звестак узятая з гэтай распрацоўкі.

² Пар.: Mendel M. (2001): *Edukacja społeczna. Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy w perspektywie amerykańskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Торунь, стар. 86-180.

характэрнымі скаротамі: *S/H/C*, *F-S-C*, якія выражаюць партнэрства сям'і, школы й мясцовай грамадзкасці. Яны карысталіся размоўнай лексікай, у якой выразы, што акрэсліваюць згаданую інтэрдысцыплінарную галіну, здаваліся глыбока ўкаранёнымі, зъяўляліся цалкам натуральна й часта (*інтэрактыўнасць*, *адносіны*, *узаемнасць*, *судказнасць*, *грамадзкая сілы*, *грамадзкі капітал*, *вучоба цягам усяго жыцця*, *шматкультурнасць*, *дэмакратыя*, і г. д.). Перад і ў часе анкетавання яны не задавалі пытаньняў, датычных сутнасці партнэрскіх сувязяў ды супрацоўніцтва сям'і, школы й гміны, хутчэй ставіліся да тэмы анкеты як да агульнавядомай, абсалютна ня новай. Дзеля парадкавання, польскія студэнты ў сваіх размовах пасля запаўнення анкеты шматразова непасрэдна выказвалі зъдзіленьне, і віншавалі мяне з тым, якію важную на сённяня тэму (амаль невядомую, якая рэдка закранаецца ў дасьледаваннях) я абрала.

А для амэрыканцаў гэтая тэма „хлеб надзённы”, яны добра сябе ў ёй пачуваюць, выдата ў ёй арыентуюцца і гатовыя нейкім чынам працягваць яе ў будучыні. Прычынай чаго зъяўляецца, зразумела, з аднаго боку, іхня ўніверсытэцкая падрыхтоўка, дзе можна знайсці предметы прама звязаныя з супрацоўніцтвам сям'і, школы й гміны. З другога боку, больш глыбокая, чым у Польшчы, укаранёнасць гэтага пытаньня ў лякальной культуры. Пра партнэрскае судзейнне сярэднестатыстычны амэрыканец чуў хутчэй за ўсё на ўроках гісторыі сваёй краіны, уласнай этнічнай групы і ў сямейных размовах³. І ў звычайнім жыцці ён, верагодна, даволі часта пра гэта чуе. *Partnership* – панятак, які шырока выкарыстоўваецца ў розных галінах грамадзкага жыцця гэтай краіны. Апошнім часам ён звязаны са шматлікімі інвестыцыямі ў грамадзкі капітал Амэрыкі, які стараюцца адрадзіць. Асабліва шмат падобных прыкладаў можна было назіраць у прэзыдэнцкай кампаніі 2000 году. Адукацыя й партнэрства сталіся выбарчым лёзунгам, прычым варта падкрэсліць, што выкарыстоўваўся ён ня першы раз. Некалькі папярэднікаў цяперашняга прэзыдэнта таксама карысталіся падобнымі лёзунгамі ў сваіх кампаніях, а потым перакладалі гэта на мову рэформаў асьветы⁴. Неабходнасць падрыхтоўкі настаўніцкіх кадраў і персаналу для сацыяльной працы, патрэба падрыхтоўкі людзей, якія разумелі б сутнасць партнэрства й маглі супрацоўнічаць з асяродзьдзем, у ЗША застаецца гарачым абшарам дыскусіяў і – вельмі жывой апошнім часам – рэфарматарскай дзейнасці. Як піша адзін з назіральнікаў, „*у мінулай дэкадзе тэрміны „партнэрства” и „супрацоўніцтва” сталися адукацыйнымі словамі-ключамі. Амаль усе рафарматарскія намаганыі засяроджваюцца на патрэбе партнэрства и супрацоўніцтва, якія зъяўляюцца ключом да рэформы навучання ў школе и адукацыі настаўнікаў*”⁵. Партнэрства ў Злучаных Штатах звязанаеца галоўным чынам з эфектыўным супрацоўніцтвам, якое нясе задавальненне й іншыя карысці (адносіны, але й супольныя дзеянні, дамоўленасць). У Польшчы ж гэтае паняцце асацыюеца перадусім, як я ўжо пісала, са скарачэннем дыстанцыі, руканьнем і г. д.

Згодна з прыведзенымі вышэй назіраньнямі, датычнымі функцыянаванняня тэрміну „партнэрства” ў мове, можна сцьвердзіць, што месцам, дзе гэты тэрмін прыжыўся, зъяўляецца размоўная лексіка. Абапіраючыся на працы К. Абухоўскага, трэба, такім чынам, залічыць яго да катэгорыяў мовы камунікацыі, якая знаходзіцца ў апазыцыі да мовы аперацыяў⁶. Для гэтай полюснасці характэрныя мінімалізацыя альбо

³ Пар.: тамсама, частка I, раздзел 1.

⁴ Пар.: Mendel M. (2001): Ameryka trzeciej fali. Szkoła wobec reform edukacji i zmian w społecznej rzeczywistości USA (часткі I і II), *Przegląd Oświatowy* nr 7 (227) і 8 (228).

⁵ John McIntyre,D. (1994) Partnerships and Collaboration in the Contexts of Schools and Teacher Education Programs [w:] *Partnerships in Education. Teacher Education Yearbook II* pod redakcją M.John O'Hair, S.J.Odell, Harcourt Brace & Company, Fort Worth, стр. 1-2.

⁶ Obuchowski K.(1990): Kolektywizm – Indywidualizm – Ideologizm [W:] *Orientacje społeczne jako element mentalności* pod red. J.Rejkowskiego, K.Skarzyńskie, M.Ziółkowskiego, Wydawnictwo NAKOM, Poznań.

максы малізацыя колькасъці значэнньняў, якія прыпадаюць на адну моўную адзінку. Мовы апэрацыяў робяцца ўсё менш перакладальнымі, бо яны эвалюцыяніруюць да памяншэння колькасъці значэнньняў на адзінку. А для слова партнёрства характэрная вялікая колькасъць значэнньняў. Яно – частка мовы камунікацыі, у якой рост гэтай колькасъці абумоўлены шматлікімі прычынамі, між іншым, культурнымі канцэпціямі, павелічэннем колькасъці з начэнньняў з дапамогай іншых выразаў і смыкальцаў⁷. Таму партнёрства – катэгорыя дэскрыптыўная й мнагазначная. Яна датычыць многіх аспектаў, існуе таксама шмат канцепцыяў, якія апісваюць яе дэсыгнат.

Лацінскае *partner* азначае частку. Партнэр – гэта асоба, якая прычыняеца да стварэння чагосъці цэлага, часткай якога яна сама зьяўляеца. Таму партнёрства тычыцца не асобных людзей, а асобаў, звязаных між сабой, якіх – па характару іхнай лучнасці – называюць партнэрамі. Пры чым згаданая сувязь мае сваю спэцыфіку, абумоўленую характарам неад'емных ад яе дзеяньняў. Партнераў заўжды лучышь акрэсленае дзеяньне (судзяньне), без якога няма партнёрства.

У слоўніках панятак партнёрства таксама вызначаецца праз характар гэтай лучнасці і часцей за ўсё дэфініюеца пры дапамозе апісання (*партнэрскае судзяньне, супольнае дзеяньне партнераў*). Схільнасць да падобнага вызначэння нейкім чынам апраўдае выказванье Тадэвуша Катарбінскага пра судзяньне, якое, на ягоную думку, зьяўляеца судзяньнем толькі тады, калі „*мэта – супольная, а гэта бывае тады, калі для таго, каб яна была мэтай для аднаго, яна мусіць быць мэтай для другога*”⁸. Судзяньне, як быццам, само па сабе – пратнэрскае, яно азначае імкненне да чагосъці супольнага ў якасъці галоўнай умовы.

Аднак ня кожнае імкненне да чагосъці супольнага зьяўляеца партнёрствам, на што звярнуў увагу Ян Шчэпаньскі, аналізуучы гэты від грамадзкіх адносінай: „*Партнёрства = супольная мэта, добраахвотнасць удзелу і адносная яго роўнасць, адносная роўнасць партнераў, імкненне да акрэсленай карысці ці дасягнення акрэслення абавязкаў, юрыдычнае й маральнае регуляцыя адносін, абавязак ляяльнасці*”⁹.

Такім чынам, партнёрства існуе толькі ў акрэсленых – як было згадана вышэй – умовах. Можна наступным чынам (пры дапамозе Юліяна Радзевіча) іх ахарактарызаваць: 1) патрэбныя прынамсі дзіве асобы, 2) прыманьне другой асобы, 3) узаемны давер партнераў, 4) сфера супольных мэтаў і каштоўнасцяў, 5) абмен каштоўнасцямі (добразычлівасць, дапамога, парада, узаемны ўдзел у посьпехах і паразах)¹⁰.

У съявіле згаданых поглядаў на сутнасць партнёрства можна сцвярдзіць, што яно базуеца на контактах людзей, групаў. Імкненне навязаць яго стварае аснову адносінай, якія можна акрэсліць партнёрствам. На ягоны „чалавечы” характар звяртае ўвагу Б. Р. Куц, акрэсліваючы партнёрства як складаныя, і пры тым крохкі і далікатныя адносіны паміж думамі, што ўласцівыя перш за ўсё чалавечаму роду¹¹.

Такім чынам, партнёрства зьяўляеца пэўнай мадэльлю чалавечага суіснавання, адносінамі асобаў і групаў, якія адбываюцца ў акрэсленых умовах. Можна дадаць, што партнёры, імкнучыся да стварэння гэтых умоваў (імкненне да kontaktu), успрымаюць іх як каштоўнасць або, як сцвярджае С. Новак, „*узоры*”,

⁷ Тамсама, стар. 93.

⁸ Kotańiński T. (1965) *Traktat o dobrej robocie*. Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, стар. 105.

⁹ Szczepański J. (1978) *Partnerstwo nauczyciela i ucznia*. Wydawnictwo CDN, Kielce, стар. 12.

¹⁰ Radziewicz J. (1979) *Partnerstwo wychowawcze. Pozory i rzeczywistość*. „*Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze*”.

¹¹ Цыт. M.Błogowska (1989) *Partnerstwo – pojęcie wielowymiarowe*. „*Nowa Szkoła*” nr 8, s.483.

прыклады карысных рэчаў, станаў ці працэсаў, якія лічацца добрымі, слушнымі з маральнага пункту гледжаньня ці такімі, якія хацелася б мець”¹².

Партнэрства, званае адукацыйным, у гэтым кантэксьце будзе браць пад увагу ва ўласным сэмантычным полі значэнні, якія прыведзеныя вышэй, і якія звужаныя да сувязяў, што паяўляюцца ў сферы адукацыі. Гэта вымагае нейкага дадатковага азначэннія таго, як мы разумеем адукацыю. Несумненным тут зьяўляеца разуменне яе ў якасці аўтакрэацыйнага працэсу, які адбываецца паўсюль, і ў якім непадзельную калісці ролю школы выконваюць таксама СМІ, лякальнае атачэнне, з вялікай прапановай асьветных паслугаў, і да т. п. Дадзенаму разуменню адпавядае таксама погляд З. Квяцінскага, згодна зь якім адукацыяй зьяўляеца „сума ўплываў на асобаў й групы людзей, упływaў, якія спрыяюць такому іх развіцці і выкарыстанню даступных магчымасцяў, каб яны ў максымальнай ступені сталіся съядомыі й творчымі чальцамі грамадzkай, нацыянальнай, культурнай і глябальнай супольнасці, каб сталіся здольнымі актыўна самарэалізоўвацца, быць непаўторнымі й пастаяннымі ў сваёй тоеснасці і апрычонасці, здольнымі развязваць уласнае Я шляхам вырашэння ‘панадасабістых’ задачаў, захавання інтэгральнай насыці свайго Я ў працэсе выканання ‘далёкіх задачаў’. Адукацыя – гэта агульныя дзеяньні па вядзеньні другога чалавека і ягонай уласнай актыўнасці дзеля дасягнення ім поўных і прыдатных для яго магчымасцяў, гэта агульныя ўплывы і меры, якія ўсталёўваюць і регулююць асабовасць чалавека, ягония паводзіны ў дачыненіі да іншых людзей і да съвету”¹³.

У найпрацягнейшым падсумаваньні гэтых разважаньняў адукацыйнае партнэрства можна акрэсліць як – з аднаго боку – нешта накшталт таварыства, у якім партнёры, усталяваўшы пэўныя ўмовы, згодна і супольна дзеянічаючы, реалізуючы супольныя мэты, звязаныя з адукацыяй (сацыялягічна-эканамічны падыход). З другога боку – гэта сваеасаблівы від роўных ўзаемадносінаў і ўзаемнага ўплыву, якія аказваюць адзін на аднаго асяродкі адукацыі чалавека (псыхалагічна-педагагічны падыход).

Апісаньне партнэрства ў такім разуменні можна з найсці ў тэорыях па сацыялёгіі адукацыі ці грамадzkай педагогікі адукацыі (*community education*). Да найбольш значных трэба залічыць падыходы шатляндзкага даследчыка А. Макбета і амерыканскую тэорыю Джойс Л. Эштайн адносна сферы ўпływaў сям'і, школы і гміны, якія часткова перасякаюцца.

Макбэт лічыць, што адукацыйнае партнэрства трэба адрозніваць ад адміністрацыйнага партнэрства, харектэрнага для фармальных працэдураў, якія вядуцца ў сувязі з реалізацыяй дзіцём школьнага абязязку¹⁴. У іх важным зьяўляеца партнэрскае судзейнне юрыдычных суб'ектаў, так іх як бацькі і школа. Адукацыйнае партнэрства, у разуменні гэтага аўтара, – гэта адносіны, якія лучаць асабліва бацькоў і настаўнікаў, якія вучать іхніх дзяцей. Гэта сваеасаблівы кангламерат аўтаноміі і сузалежнасці, у якой каштоўнасці зьяўляюцца супольная мэта (дабро дзіцяці) і супрацоўніцтва, якое вядзе да гэтай мэты¹⁵. Тэарэтычны грунт, створаны Макбетам, і ягония праекты ў сферы ўзаемадносінаў партнэраў у форме пісмовых абязязцельстваў, крыху насу перак намерам аўтара, які падкрэсліваў важнасць лякальных умоваў, стаўся асновай абязязковага сёння ў Вялікабрытаніі парадку заключэння дамоваў паміж бацькамі і школай¹⁶.

¹² Nowak S. (1984) *Spoleczeństwo polskie czasu kryzysu*. Warszawa, стар. 403.

¹³ Kwieciński Z.: *Socjologia Edukacji. MWN*, Olecko 1995, стар. 13-14.

¹⁴ Macbeth, A. (1995): Partnership Between Parents and Teachers in Education [W:] *Collaborate or Compete? Educational Partnership in a Market Economy*, A.Macbeth, D.McCreath, J.Aitchison (red.), The Falmer Press, London – Washington, DC.

¹⁵ Тамсама, стар. 55.

¹⁶ Heywood – Everett, G. (1999): Home – school agreements: the business of partnership [W:] *Building Bridges between home and school*, F.Smith, H.Moerel, K.van der Wolf, P.Sleegers (red.), University of Nijmegen Press, Nijmegen.

Пра гэтыя пісьмовыя абавязацельствы А. Макбэт пісаў, указваючы на абумоўленасьці партнэрства. Ён звязрнуў увагу на вялікую ролю разумення адказнасці за адукацыю і прапанаваў, каб у школьнай практицы функцыянувалі дамовы, якія зьяўляюцца пісьмовым пацверджаннем супольна сфармаванага „разумення роляў”. Спачатку ён называў іх *кантрактамі*, аднак адышоў ад гэтай назвы ў связі з тым, што значэньне гэтага слова надта часта пераносілі ў сферу фінансавай залежнасці і да т. п.¹⁷ Больш адекватней назвай ён палічыў *The Signed Understanding Mutual Obligations Model*, што можна перакласці як “мадэль пацверджанага ўласным по дпісам разумення ўзаемных абавязацельстваў”.

Дакумэнт з такой назвай, распрацаваны Макбэтам, мусіў служыць школам і бацькам у Вялікабрытаніі і іншых краінах Эўрапейскага Звязу, стаючыся асновай іхняга супрацоўніцтва. Гэта прапанова, якая магла быць прынятая й змадэляваная ў залежнасці ад мясцовых умоваў альбо адхіленая – у залежнасці ад рашэння суд’ектаў супрацоўніцтва. У гэтым сэнсе абавязковасць, яку навязвалі б кіраунікі асьветы, была б дрэнным выйсьцем.

The Signed Understanding Mutual Obligations Model – гэта дакумэнт, у якім прадстаўлена нешта накшталт сьпісу ўзаемных абавязацельстваў школы й бацькоў, абавязацельстваў, якія яны бяруць на сябе ў съявле разумення адказнасці за адукацыю дзіцяці, якая ляжыць на кожным з гэтих партнераў. У гэтым съпісе бачныя даволі дакладна сфармуляваныя абавязацельствы бацькоў ў дачыненіі да дзіцяці, а таксама школы ў дачыненіі да бацькоў дзіцяці, якога школа прыняла ў шэрагі вучняў. Дзеля прыкладу можна прывесці наступнае:

„Будучы бацькам ці маці (...) заяўляю, падпісваюся ў разуменіі таго, што: - галоўная адказнасць за адукацыю майго дзіцяці ляжыць на мне і мне яна гарантуеца правам; - школа будзе падтрымліваць мяне ў выкананыні маёй адказнасці; - арганізоўваць для Вас індывідуальныя кансультацыі на тэму посыпехаў дзіцяці, згодна з бягучымі патрэбамі, не радзей за два разы ў год (...).¹⁸

Падтрымліваючи Вас, школа бярэ на сябе адказнасць, па меры сваіх магчымасцяў, выкананіць паслугу, якая адпавядае патрэбам вашага дзіцяці й вашым імкненням; - рабіць гэта систэматызаваным і прафесійным чынам; - арганізоўваць для Вас індывідуальныя кансультацыі на тэму посыпехаў дзіцяці, згодна з бягучымі патрэбамі, не радзей за два разы ў год (...).

Дакумэнты падобнага зъместу функцыянуюць таксама ў амэрыканскіх школах, незалежна ад іх фармальнага палажэння ў систэме адукацыі¹⁹. У связі з тым, што яны выкарыстоўваюцца ў момант далучэння дзіцяці да школьнай грамадзкасці, іх называюць „рэгістрацыйны мі кантрактамі” ці праста „блінкамі заяўкі”. Яны маюць форму дамоваў, у якіх акрэсленыя абавязацельствы бацькоў і школы галоўным чынам у сферы клопату пра бяспеку дзіцяці, арганізацыі працэсу школьнай адукацыі, яе формай і ўмоваў, шырыні плацёжных умоваў, і да т. п. Ад прапанаваных А. Макбэтам гэтыя дакумэнты адразыніваюцца адсутнасцю дакладнага і адназначнага фармулявання праблемы адказнасці за дзіця ў ягоную адукацыю. Гэтая праблема вынікае хутчэй з кантэксту зъместу дакумэнтаў. Аднак значэньне, якае ёй надаецца, не адразыніваецца ад таго, якое можна знайсці ў праекце А. Макбета.

¹⁷ Тамсама, стар.56.

¹⁸ Тамсама, стар.57.

¹⁹ Съвязрджаецца на падставе аналізу дакумэнтаў наступных амэрыканскіх школаў: St.Clement School, 2524 North Orchard Street, Chicago,II.; The Catherine Cook School, 226 West Schiller Street, Chicago, II.; Douglas Alternative Elementary School, 43 South Douglas Street, Columbus,Ohio.

У Польшчы даку мэнты такога роду сёньня найчасьцей функцыянуюць у непублічных школах, якія гэткім чынам акрэсліваюць рамкі сваіх прапановаў і атрымліваюць інфармацыю пра бацькоў і дзяцей, якія пачынаюць у іх вучыцца. У сувязі з гэтым іх не заўжды можна звязаць з імкненнем да фармавання партнэрства, хоць ўмовы дзеля гэтага ствараюцца, што часта адлюстроўваецца ў дадзеных даку мэнтах. Таксама нельга сказаць, што выкарыстаньне такіх даку мэнтаў практикуецца паўсюдна. Непублічныя школы – гэта найбольш вузкая праблема на пабоччы адукацыйнай сістэмы Польшчы (каля 2%).

Дамовы, усталяваныне нормаў і пастановка дакладных задачаў ужо самі па сабе зьяўляюцца прайвамі партнэрства – адносінаў да ўмоваў, у якіх адбываюцца супольныя дзеянні, што мусіць прынесці задавальненіне ўсім заангажаваным бакам. Мэта заключэння такога роду дамоваў, нягледзячы на тое, што не заўсёды яна названая прама, усё ж відавочная. Гаворка тут ідзе пра ўзгодненасць супрацоўніцтва.

Практика заключэння дамоваў можа таксама разглядацца ў якасці этапу фармавання пачуцця суб'ектнасці, асабліва важнага ў часы вялікіх пераменаў. Но наша „новая” школа таксама ўпісваеца ў эпоху значных грамадzkіх рэформаў, пераўтварэнняў дзяржаўнага ладу, якія ўсё яшчэ працягваюцца. Перастаючы быць закрытай дзяржаўнай установай, створанай дзеля навучання дзяцей адзіна правільным спосабам, у заключаным „кантракце” яна зьяўляеца партнэрам для бацькоў і гміны, калі апошнюю разумець у якасці лякальнай супольнасці, якую прадстаўляе самакіраванье.

Адукацыйнае партнэрства, згодна з тэорыяй Джойс Л. Эпштайн, зьяўляеца сваесаблівым саюзам сям’і, школы і найбліжэйшага да іх грамадзкага атачэння, створаным з той мэтай, каб дзіця дасягнула максимуму ў сваіх магчымасцях развіцця, пры адначасовым веданні аб каштоўнасці супрацоўніцтва з пункту гледжання грамадзкага прагрэсу ў шырокім значэнні гэтага слова²⁰. Узаемнае персячэнне ўплываў сям’і, школы й лякальной грамадзкасці стаеца грунтам, зъ якога вырастаете карысць перш за ўсё для дзіцяці, а таксама для ўсіх уключаных у супрацоўніцтва бакоў. Такім чынам, гаворачы пра фармаваныне адукацыйнага партнэрства, маюць на ўвазе стварэнне такой прасторы, у якой згаданыя ўплывы зъ лёгкасцю пачнуть перасякацца, ствараючы асновы для супольных дзеянняў (судзяняння), якія будуць адыгрываць аднолькава важную для ўсіх ролю. У яскравай мадэлі, што ілюструе тэорыю ўзаемаперасякальных сфер, упływaў, гэтая прастора зьяўляеца супольнай часткай сумы ўплываў сям’і, школы й гміны (лякальная супольнасць са сваім самакіраваннем). Дадзеная канцепцыя ў Злучаных Штатах зьяўляеца базай для дзяржаўных стандартоў у сферы ацэнкі праграмаў партнэрства, якія, у сваю чаргу, зьяўляюцца паказчыкам якасці працы школы²¹. Больш за тое, яна сталася асновай шматлікіх адукацыйных канцепцый і праектаў, якія функцыянуюць у больш як 40 краінах сьвету²².

Роля бацькоў у фармаванні адукацыйнага партнэрства

У Польшчы, ва ўмовах грамадzkіх пераўтварэнняў, бацькі зьяўляюцца той групай у грамадzkім атачэнні школьнікаў, якая аказвае значны ўплыў на ўсе астатнія.

²⁰ Epstein, J.L.: School / Family / Community Partnerships. Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappan*, May 1995.

²¹ Пар.: „National Standards for Parent / Family Involvement Programs” [W:] National PTA (2000): *Building Successful Partnerships. A Guide for Developing Parent and Family Involvement Programs*, National Educational Service, Bloomington, Indiana.

²² На падставе звесткі *International Network of Scholars*, <http://www.csos.jhu.edu/p2000/center.htm>, студзень 2001 г.

Відавочна, што на сёньняшні дзень менавіта яны зъяўляюща найбольш плястычным элемэнтам супольнай лучасьці, якая зараз толькі паўстае. Доказам гэтага могуць быць шматлікія прыклады дзеяньяў бацькоў на карысць паляпшэння ўмоваў і якасці адукацыі ўласных дзяцей у апошнія дзесяцігодзьдзе. Сярод найбольш паказальных дасягненняў, да якіх прывялі гэтыя бацькоўскія дзеянні „зънізу”, трэба назваць між іншым:

- стварэнне ўмоваў для уплыву бацькоў на школьнную адукацыю дзіцяці й забесьпячэнне юрыдычных магчымасцяў у сферы выбару ягонага адукацыйнага шляху²³;
- актыўны удзел бацькоў у працы ўстановаў асьветы. У святле фінансавых цяжкасцей, праблемаў з кваліфікаванымі кадрамі, недахопу памяшканьняў іхні ўдзел часта быў умовай далейшага ѹснавання школаў²⁴;
- функцыянаванне непублічнай адукацыйнай систэмы, у якой палягае фэномэн польскіх грамадзкіх школаў, што найчасцей ствараліся намаганьнямі бацькоў і мелі ўсе рысы ўстановаў *non profit*, пры захаванні рынковых прынцыпаў функцыянавання²⁵.

„Хартыя Правоў і Абавязкаў Бацькоў”, абвешчаная ў 1992 годзе бацькоўскімі грамадзкімі аўяднаннямі Эўропы, у гэтым кантэксьце зъяўляецца ілюстрацыяй паказанай вышэй бацькоўскай актыўнасці і прыкладам, які натхнен на яе далейшае развіццё.

Прыводжу зъмест гэтага дакумету цалкам, маючи на ўвазе ягонае значэнне ў фармаванні грамадзкіх зьменаў, якія датычаць бацькоў.

Эўрапейская Хартыя Правоў і Абавязкаў Бацькоў

1. Бацькі маюць права выхоўваць сваіх дзяцей у духу талерантнасці й разумення іншых, без дыскрымінацыі, якая вынікае з колеру скury, расы, нацыянальнасці, веравызання, полу і эканамічнай пазыцыі.

Бацькі абавязаныя выхоўваць сваіх дзяцей у духу адказнасці за сябе й за ўесь чалавечы сьвет.

2. Бацькі маюць права лічыць сябе „першымі настаўнікамі” сваіх дзяцей.

Бацькі абавязаныя выхоўваць сваіх дзяцей належным чынам, клапоцячыся пра іх.

3. Бацькі маюць права на поўны доступ сваіх дзяцей да фармальнай систэмы адукацыі, дзе ўвага будзе накіраваная на іхня патрэбы, мачымасці й дасягненіі.

Бацькі абавязаныя ўключыцца ў школьнай навучанні сваіх дзяцей на правах партнераў.

4. Бацькі маюць права доступу да ўсёй інфармацыі пра ўстановы асьветы, якія могуць датычыць іхніх дзяцей.

Бацькі абавязаныя перадаваць школам, у якіх вучацца іхня дзеці, любую інфарацыю, якая датычыцца мачымасці дасягнення супольных (датычных сям'і й школы) адукацыйных мэтай.

²³ Пар.: Mendel M. (1998): *Rodzice i szkoła. Jak uczestniczyć w edukacji dzieci?* Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, стар. 30.

²⁴ Пар.: Winiarski M. (1993): *Szkoła i środowisko dzisiaj, „Nowa Szkoła”* nr 4.

²⁵ Пар.: Rusakowska D. (1994): Praktyczne implikacje ateoretycznego podejścia do zmian edukacyjnych w Polsce, „Forum Oświatowe” nr 2.

5. Бацькі маюць права на выбар такога адукцыйнага шляху для сваіх дзяцей, які будзе найбольш бліzkім да іхніх перакананьняў і каштоўнасцяў, што ліцацца найважнейшы мі дзеля разьвіцця дзяцей.

Бацькі абавязаныя зрабіць свядомы выбар адукцыйнага шляху, па якім павінны йсьці іхнія дзецы.

6. Бацькі маюць права дамагацца ад фармальнаі систэмы адукцыі таго, каб іхнія дзецы атрымалі духоўныя і культурныя веды.

Бацькі абавязаныя выхоўваць сваіх дзяцей у пашане да іншых людзей і ў згодзе зь імі ѹ іхнімі перакананьнямі.

7. Бацькі маюць права ўплываць на асьветную палітыку, якая рэалізуецца ў школах іхніх дзяцей.

Бацькі абавязаныя ўключачца ў школьнай жыццё іхніх дзяцей і быць істотнай часткай лякальной грамадзкасці.

8. Бацькі й бацькоўскія аб'яднанні маюць права даваць свае ацэнкі й весьці кансультацыі з уладамі, адказны мі за адукцыю на ўсіх узроўнях.

Бацькі абавязаныя ствараць дэмакратычныя рэпрэзэнтатыўныя арганізацыі на ўсіх узроўнях. Гэтыя арганізацыі будуць рэпрэзэнтаваць бацькоў і іхнія інтарэсы.

9. Бацькі маюць права на матэрыйальную дапамогу з боку публічных уладаў, што дазволіла бы пераадолець усе фінансавыя бар'еры, якія маглі бы паўстаць на шляху іхніх дзяцей да адукцыі.

Бацькі абавязаныя прысьвячаць свой час і ўвагу сваім дзецим і іхнім школам, так, каб узмоцніць намаганьні школаў, накіраваныя на дасягненне акрэсленых мэтай навучанья.

10. Бацькі маюць права патрабаваць ад адказных публічных уладаў высокай якасці адукцыйных паслугаў.

Бацькі абавязаныя супрацоўнічаць між сабой і ўдасканальваць свае здольнасці „першых настаўнікаў” і партнераў у кантакце школа-сям’я.

Хартыя звязулецца спрабай вызначэння месца бацькоў у працэсе адукцыі дзяцей, яна асьвятляе таксама то, якіх узаемадачыненій чакаюць (па меркаваньні бацькоў і тых навукоўцаў, што супрацоўнічаюць з European Parents Association) ад бацькоў, школы і ўладаў, што займаюцца проблемамі асьветы. Абавязкі, якія наклалі на сябе бацькі, съведчаць пра тое, што яны чакаюць шчыльнага, карыснага супрацоўніцтва са школай таксама і ў сфэры іхняга ўдзелу ў працэсе адукцыі дзяцей. У сферу муляваных у *Хартыі* правах бацькі выказваюць сваё імкненне, каб да іх ставіліся як да съядомых патрнераў гэтага працэсу. Са зместу *Хартыі* вынікае шчырая патрэба бацькоў уключыцца ў школьнай адукцыі дзяцей і вялікая рапушчасць у рэалізацыі гэтага.

Маочы на ўвазе той кірунак, у якім сёньня адбываюцца пераўтварэнні дзяржаўнага ладу, а таксама імкненне бацькоў прыміць удзел у адукцыі дзяцей, якое ўплывае на дэмакратызацыю грамадзкага жыцця, можна акрэсліць агульныя задачы, якія магла бы узяць на сябе школа, рэагуючы на актуальныя запыты рэчаіснасці:

- Падтрымка бацькоў у выкананьні іхніх абавязкаў у дачыненьні да дзіцяці .

Бацькі нясуць адказнасць за ўсё, што датычыць іхняга дзіцяці, у тым ліку за ягоную адукацыю. Гэта дэкларавана ў правах чалавека, і гэта гарантует таксама Канстытуцыя Польшчы. Таму ў нашай краіне павінны паступова адбывацца зъмены ў мэнталітэце людзей, сфармаваным індактрынацыйнай практикай папярэдняй систэмы, згодна зь якой школа бачыцца ў якасці фармальной установы, звязанай з пытаньнямі навучанья дзяцей, адказнай за іхнюю адукацыю. У сувязі з такім сваім харектарам, яна адхіляе бацькоў як „некампэтэнтных” людзей, якія толькі ўмешваюцца й перашкаджаюць, якія могуць здэфармаваць дакладна акрэслены працэс мадэляваньня індывідуальнай насыці выхаваца. Школа мусіць быць месцам, дзе бацькі знайдуць поўную падтрымку сваіх дзеяньняў у дачыненіі да дзіцяці, а не ўстановай, якая вызывае іх ад клопату за адукацыю дзіцяці.

- Адкрытасць для патрэбаў лякальнага асяродзьдзя (гэтая задача ўключае ў сябе таксама паствулят аб пастаяннай, несупыннай адукацыі, якая зьяўляецца нормай жыцця сучаснага чалавека).

Адкрытыя для бацькоў і іншых прадстаўнікоў мясцовай грамады, школы стаюцца цэнтрамі грамадзкага жыцця, якія канцэнтруюць вакол сябе грамадзка актыўных людзей, будуюць лякальную супольнасць. Досьвед усходнезўрапейскіх краінаў і Злучаных Штатаў паказвае, наколькі высокай можа быць эфектыўнасць дзейнасці школаў, калі яны зьяўляюцца месцам адукацыі для ўсіх, каму гэта неабходна: дзяцей, іхніх бацькоў (якія вучачца як выконваць свае задачы з поўным разуменiem уласнай адказнасці за дзіця), дарослых жыхароў найбліжэйшай ваколіцы, што атрымліваюць новыя кваліфікацыі ці дзеляцца сваімі прафесійнімі навыкамі зь іншымі. У выніку такой адкрытысці школы стаюцца месцамі грамадзкай аўтакрэацыі, пачаткам зладжаных супольнасцяў. Яны стаюцца таксама „стратэгічнымі” месцамі, якія дапамагаюць змагацца з грамадzkімі паталёгіямі. Яны ангажуюць беспрацоўных, спрыяюць развіццю грамадзкай лучнасці, якая абмяжоўвае такую зяяву, як гвалт, і выконваюць асноўныя мэты грамадзкай прафіляктыкі.

Школа зараз перажывае ня лепшыя часы, і ў сёньняшнім сваім выглядзе яна ня здольная выйсці на супольныя запытам сучаснага сьвету. Здаецца, што калі й надалей гэтак застанецца, то, напэўна, менавіта бацькі, адчуваючыя сваю адказнасць за дзіця ѹ ягоную адукацыю, возьмуцца за яе ў літаральным сэнсе: пачнуць ствараць яе нанава, магчыма, абапіраючыся на магічнае, атэарэтычнае мысьленіе. Верагодна, падобны сценар разгортаўся ў 1989 годзе, калі ў атмасфэрі супраціву, пад штандарам „вялікіх пераменаў” бацькі засноўвалі першыя непублічныя школы. Многія такія школы перасталі існаваць у першыя ж гады сваёй дзейнасці, многія перажылі глыбокія крызысы, першым дасягнулі ўзоруню адноснай стабільнасці²⁶. Гэты досьвед паказвае, што там, дзе на месцы паўстанання лучнасці, партнэрскіх адносін, працуюць толькі паасобныя дзеячы ці толькі адна з часткаў школьнай грамадзкасці, ня можа быць гаворкі пра дасягненне супольнасці, якая функцыянуе без канфліктаў.

На падставе прыведзеных вышэй разважаньняў можна з усёй упэўненасцю сцівярджаць, што бацькі могуць быць рухавіком пераўтварэнняў. У сувязі з чым вялікае значэнне мае пытаньне адносна іхнай якасці, умоваў, у якіх гэтыя пераўтварэнні адбываюцца.

У польскіх школах, якія нярэдка, у сувязі са складаным матэрыяльным становішчам, вымушаныя звязацца да рознага роду гаспадарчых ініцыятываў, штораз

²⁶ Таксама, стар. 110. Пар.: Mikołejko A. (1997): *Społeczne Towarzystwo Oświatowe. Z dziejów oświaty niezależnej w Polsce*. Wydawnictwo STO, Warszawa, стар. 127.

часьцей паўстаюць бацькоўскія фундацыі, групы супольнага інтарэсу і да т. п.²⁷. Зразумела, ня толькі фінансавая сітуацыя вызначае сёньняшні рост зацікаўлен’ня бацькоў адучыяй уласных дзяцей і набліжае іх да ўдзелу ў школьнім жыцьці. Уплыў на гэта маюць розныя чыннікі, звязаныя з пераўтварэн’нямі дзяржаўнага ладу, пашырэн’ем ліберальнага выхаван’ня ў глябальнym маштабе і да т. п. Агаворван’не іх тут не настолькі істотнае. Істотным, і вартым шырэйшага камэнтара, здаецца напрамак, у якім ідзе актыўнасць грамадzkіх органаў кіраван’ня школай, такіх як бацькоўскія рады, школьнія рады, якія пачынаюць гаварыць уласным голасам, і, што харектэрна, усё часьцей фігуруюць у рэчаіснасці польскай систэмы асьветы.

Напрыклад, у верасьні 1999 году ў горадзе Катавіцэ была створана першая ў Польшчы *Міжшкольная Бацькоўская Рада*, якая аб’яднала прадстаўнікоў больш як дваццаці школаў гэтага гораду. Усыльед за Катавіцэ падобныя цэнтры паўсталі ў такіх гарадох, як Шчэцін (*Шчэцінскі Форум Бацькоўскіх Радаў*), Андрыхаў (*Андрыхаўскі Форум Бацькоўскіх Радаў*) і некаторых іншых гарадох рознай величыні.

Катавіцкая рада, якая дзейнічае ў якасці афіцыйнага грамадzkага аб’яднан’ня, згодна са сваім статутам накладае на бацькоў і бацькоўскія рады ”сапраўдную судаказнасць за функцыянаван’не публічнай школьнай систэмы”²⁸. Радай выдаецца бясплатны часопіс *”Rodzice w szkole”* (“Бацькі ў школе”), ладзяцца кангрэсы й канфэрэнцыі, якія кансалідуюць асяродзьзе бацькоў у рэгіёне.

Маючы статус грамадzkага аб’яднан’ня, Рада ня сталася партнэрам лякальных уладаў у галіне асьветы. Яна разьлічвала, што яе запросяць узяць ўдзел у фармаван’ні рэчаіснасці мясцовай асьветы, а сутыкнулася з катэгарычнай адмовай гарадzkіх уладаў, якія паставіліся да Рады як да сымпатычнай арганізацыі, да меркаван’ня якой можна прыслухацца, але не абавязкова браць яго пад увагу. Радзе не дазволілі ўдзельнічаць у вырашэн’ні пытан’няў, якімі афіцыйна займаецца кураторыя і тыя адзьdzелы самакіраван’няў, якімі падпарацаваная мясцовая гарадzкая асьвета²⁹.

Катавіцкі прыклад паказвае, што ў польскім заканадаўстве, датычным асьветы, маюцца сур’ёзныя недахопы. Неабходнасць допуску бацькоў да вырашэн’ня проблемаў школы й, шырэй, асьветы на тэрыторыі гміны, не зьяўляеца прыхамаццю катавіцкай часткі бацькоўскай грамады, але правам бацькоў наогул, а гэтае права вынікае з адказнасці за ўласных дзяцей і дэмакратычнаю арганізацыю грамадzkага жыцьця. Унісеньня зъменаў у закон аб систэме асьветы (тая ягоная частка, якая датычыць згаданага пытан’ня, не зъмянялася ніколі) дамагаюцца шматлікія арганізацыі, сярод якіх аб’яднан’не бацькоў са Шчэцінам, Грамадзкае Асьветнае Таварыства і іншыя³⁰.

Гэта таксама сталася адным з галоўных пастулятаў канфэрэнцыі *”Mecza i rola baцькоў u польской систэме асьветы”*, скліканай Парлямэнцкай Групай *”Адучыяя Заўтра”*, Галоўнай Управай Грамадzkага Асьветнага Таварыства і Катавіцкай *Міжшкольной Бацькоўской Радай*³¹. Канфэрэнцыя аб’яднала больш як 200 прадстаўнікоў бацькоўскай грамадzкасці з усіх Польшчы і была ўнікальным прыкладам дзеян’няў, накіраваных на кансалідацыю гэтай грамадzкасці, незалежна ад арганізацыйнай формы школаў, якія прадстаўлялі яе чальцы. Удзельнікамі канфэрэнцыі былі бацькі з публічных і непублічных школаў, канфесійных школаў, школаў, якія курыруе Грамадзкае Асьветнае Таварыства й іншыя грамадzкія арганізацыі ды

²⁷ Пар.: Mendel M.: Współczesna wielość znaczeń szkoły, a jej funkcja opiekuńcza [W:] *Pedagogika opiekuńcza w okresie demokratycznych przemian* pod red. J. Żebrowskiego, GTN, Gdańsk 1998, стар. 170.

²⁸ *Statut Katowickiej Miedzyszkolnej Rady Rodziców*, par. 8 p. 4.

²⁹ Пар.: *Katowicka Miedzyszkolna Rada Rodziców: Komunikat specjalny*, Katowice, 27 сакавіка 2000 г.

³⁰ Згаданыя аб’яднанія афіцыйна накіравалі ў Сэйм праекты зъменаў VI разъдзелу закону аб систэме асьветы.

³¹ Канфэрэнцыя адбылася ў будынку Сэйму РП 15 красавіка 2000 году.

прыватныя асобы. Ідэй канфэрэнцыі было аб'яднанье грамадзкасці, зацікаўленай дабрабытам школы й дзіцяці, якое там вучыцца.

Аднак кансалідацыі не адбылося. У часе сустрэчы адбыўся раскол, у выніку якога шчэцінская група не падтрымала пастановаў канфэрэнцыі (у тым ліку ўхваленага прыняцця “Эўрапейскай Хартыі Правоў і Абавязкаў Бацькоў”) і пакінула паседжанье.

Апісаная тут сътуацыя можа быць ілюстрацыяй той тэзы, што аб'яднанье намаганьняў звычайна даецца зь цяжкасцю, а дасягненне партнэрства, якое на супольным падыходзе да вырашэння задач якраз і грунтуеца, – гэта складаны й поўны небяспечных паваротаў шлях.

Аднак здаецца, што пачатак інтэграцыйных рухаў адбыўся, і ў бліжэйшай пэрспектыве паявіцца рэпрэзэнтацыя (ці рэпрэзэнтацыі) бацькоў на агульнапольскім узроўні, як гэта мела месца ў перадваеннай Польшчы і мае месца сёньня ў краінах Эўрапейскага Звязу, Злучаных Штатах Амерыкі і іншых краінах³².

Але варта зайважыць, што без адпаведных заканадаўчых зменаў, якія замацоўваюць новую структуру ў систэме, яе функцыянованьне станеца толькі прычынай канфліктаў. Як бачна з прыведзеных прыкладаў, бацькоўскага руху ўжо хутчэй за ўсё не стрымаецца. Прадстаўніцтвы бацькоў будуць паўставаць на ўсіх арганізацыйных узроўнях, уключаючы агульнапольскі. Калі дзеля гэтага будзе адпаведных юрыдычных умоваў, гэтыя органы – як катавіцкая рада – будуць функцыяноваць у якасці грамадзкіх аб'яднаньняў, якія „кусаюць” тыя ўстановы, што, дзяякуючы моцы законаў, не дазваляюць бацькам упłyvaць на ўласныя справы і прысьпешваць працэс пераўтварэння ў заканадаўстве. Бацькі, якіх тут называюць „сілай”, могуць стацца сапраўды магутнай сілай. Сьведчаць пра гэта прыведзеныя прыклады і адчувальная тэндэнцыя росту актыўнасці гэтай грамадзкай групы.

Каб гэтая сіла не была дэструкцыйной, яе варта разумна накіраваць, засяроджіўшыся на працэсе адукацыі бацькоў, а таксама настаўнікаў, якія зь імі су працоўнічаюць, прадстаўнікоў мясцовых самакіраваньняў, уладаў асьветы й іншых. Адукацыя лідэраў бацькоўскага руху, аніматараў супрацоўніцтва сям'і, школы й лякальной супольнасці – відавочна найбольш пільная задача. Пытаньне, хто возьмечца за яе вырашэнне, застаецца адкрытым. Вышэйшыя навучальныя ўстановы, якія дзейнічаюць аўтаномна, не займаюцца падобнымі проблемамі, не цікавяцца праграмамі на гэтую тэму, якія пропануе Міністэрства Нацыянальнай Адукацыі. Магчыма, варта зацікавіць імі саміх бацькоў, настаўнікаў, прадстаўнікоў мясцовых самакіраваньняў, каб яны, узяўшы справу ў свае рукі, дапамаглі самі сабе, ангажуючы мясцовыя акадэмічныя асяродкі?

Апісаная вышэй роля бацькоў у адукацыйным партнэрстве, паказаная ў працэсе трансфармацыі, пераўтварэння ў грамадзкага ладу, прыводзіць да думкі, што іхні ўдзел у жыцці школы выдатна спрыяе раззвіццю формай дэмакратычнага суіснавання й адрозніваеца здольнасцю лёгка пранікаць ва ўласную грамадзкую структуру. Разам з актыўнасцю бацькоў, такім чынам, прыходзіць, з аднаго боку, „разьдзяржаўліванне” школы, а з другога – прагрэс у дэмакратызацыі жыцця на лякальным узроўні.

У сувязі з усім сказанным вышэй, далейшы аналіз я засяроджаю менавіта на гэтых пытаньнях, бачачы ў іх простае наступства і пацверджанье каштоўнасцяў, звязаных з фармаваньнем адукацыйнага партнэрства.

³² Rola rodziców w systemach edukacyjnych Unii Europejskiej, EURYDICE, Еўропейска Sieć Informacji o Edukacji, Warszawa 1997 альбо: <http://eurydice.edu>.

Адукцыі нае партнэрства – павелічэньне грамадзкага капіталу

Грамадзкае развіцьцё, асабліва развіцьцё мясцовых супольнасьцяў, адбываецца ў непасрэднай сувязі з фармаваньнем партнэрскіх узаемадачыненій паміж школай і яе атачэньнем: бацькамі й грамадзкімі групамі, зь якіх паходзяць вучні, прадстаўнікамі мясцовага самакіравання, бізнесу, жыхарамі найбліжэйшага рэгіёну, якія фармуюць ягоную культуру. Я маю на ўвазе развіцьцё ў напрамку да формаў супольнасьці, якое адбываецца ў сувязі з самаарганізацыяй грамадзтва, якая, у сваю чаргу, вынікае са здольнасьці людзей аб'ядноўвацца вакол супольных мэтаў.

Супольнасьць як ідэя, што азначае дэмакратычна арыентаваную пры дапамозе сеткаў, нормаў і грамадзкага даверу грамадzkую арганізацыю, на сёньня развязіваецца ў грамадзкіх навуках (пачынальніцай была сацыялёгія эканамічнага развіцьця) пад шыльдай *грамадзкага капіталу*. Паняцце *грамадзкага капіталу*, які бачыцца ў якасці шляху да грамадзкага прагрэсу, атрымала сваё месца ў сацыялёгіі адукацыі дзяякуючы I. С. Колману³³.

Адкуль выводзіцца панятак *грамадзкі капітал*? Робэрт Путнам піша: „Па аналёгii з матэрыяльным і чалавечым капіталам – прыладамі і адукаванасцю, якія павышаюць прадукцыйнасць чалавека, – грамадзкі капітал адносіцца да такіх прыкметаў грамадзкай арганізаціі, як сеткі, нормы й грамадзкі давер, якія ў імя супольнай карысці палягчаюць каардынацыю й супрацоўніцтва”³⁴. Гэты аўтар гаворыць аб недахопе ў цяперашніх умовах згаданага патэнцыялу і заклікае інвэставаць у дадзеным кірунку. Падобны падыход і высновы, якія датычыць польскай рэчаіснасці ў кантэксьце пастуляванага нарочівання чалавечага капіталу пры дапамозе *адукцыі і дзяялі дэмакратыі*, прапануе Казімеж Пішчыцкі³⁵. Истотныя прыклады, якімі можна пацвердзіць разважаньні аб супольнасьці ў грамадзкім капітале, што дзяякуючы ёй фармуеца, бачныя ў рэчаіснасці Злучаных Штатаў Амерыкі, дзе гэтая йдэя заўжды грунтавалася на здольнасці амэрыканцаў узмацняць дэмакратыю пры дапамозе вялікага ўмнення да гуртавання, што вядзе да пайставання лучнасьці, заснаванай на ўзаемных абавязацельствах і актыўным супрацоўніцтве³⁶.

Гэтак жа й школа – значны элемэнт згаданых сеткаў – там заўжды асацыявалася з арганізаванымі супольнымі дзеяньнямі. Як піша цытаваная ўжо раней дасьледчыца Джой Эштайн, „вынікі інтэракцыі сям’і, школы й чальцоў супольнасьці кумулююцца ў складаюцца ў якасці грамадзкага капіталу ў рамках унутранай структуры мадэлі перасячэння сфераў упłyvaў. Грамадзкі капітал узрастает, калі добра запраектаваныя партнэрскія супольнасьці даюць сем’ям, настаўнікам, вучням і іншым чальцом супольнасьці магчымасць наладжваць прадуктыўныя контакты. Грамадзкі капітал можа выдаткоўвацца, у яго можна інвэставаць альбо рэінвэставаць шляхам грамадзкіх контактаў і актыўнасцяў, якія дапамагаюць адукациі й развіцьцю дзіцяці, узмацняюць сем’і, развязываюць школы і ўзбагачаюць супольнасьці. (...) Мадэль перасячэння сфераў уплыvaў дапамагае растлумачыць, дзе й як працэсы, што

³³ Пар.: Coleman, J.S.(1988): Social capital in the creation of human capital. *Journal of Sociology* (амэрыканская вэрсія), № 94.

³⁴ Putnam,D. (1996): *Bowling Alone: malejący społeczny kapitał Ameryki, Nowa Res Publica*, № 6 (93), стар.17.

³⁵ Przyszczypkowski, K. (1999): *Edukacja dla demokracji. Strategie zmiany kompetencje obywatelskie*, Edytör, Торун–Роцнаі, стар.28-36 і інш.

³⁶ Пар.: блізкія да гэтага меркавання разважаньні Алексіса дэ Токвіла пра фэюмэн амэрыканскай дэмакратыі: De Tocqueville, A. (1976): *O demokracji w Ameryce*, przeł. Marcin Król, PIW, Warszawa.

фарму юць грамадзу ю лучнасьць, павялічваюць грамадзкі капітал, перасякающа зь іншымі працэсамі, якія прычыняюцца да партнэрства сям'і, школы й супольнасьці³⁷.

Джой Эпштайн кажа тут пра мадэль перасячэння сферай упłyvaў школы, сям'і й мясцовай супольнасьці, якая ілюструе яе тэорыю, дзе ключавую ролю выконвае адукацыянае партнэрства. Як я ўжо пісала вышэй, па меркаваньні аўтаркі – гэта ўзаемаадносіны паміж суб'ектамі адукацыйнага асяродзьдзя дзіцяці – школай, сям'ёй і шырэйшай супольнасьцю. Гэтым узаемадачыненъям спадарожнічае судзейнне, для якога харктэрныя супольныя абсягі актыўнасьці і аднолькавацьць мэтаў (перасячэнне сферай упłyvaў)

Тэорыя дае падставы меркаваць, што партнэрскае сурацоўніцтва паміж настаўнікамі й бацькамі вучняў, а таксама грамадзкім атачэннем, зь якога яны паходзяць, вядзе да грамадзкага разьвіцця з пункту гледжаньня і асобы, і грамадзкасці.

Партнэрства школы, сям'і й мясцовай грамадзкасці зьяўляецца крыніцай посьпехаў дзіцяці, радасці атачэння, памнажае грамадзкі капітал, а ў штодзённым жыцці замацоўвае дэмакратычную арганізацыю грамадзтва.

Падобныя высновы можна знайсці ў маёй кнізе, прысьвежанай партнэрству сям'і, школы й гміны ў амэрыканскай пэрспэктыве, я прывяла іх, для таго, каб польская стваральнікі адукацыйнага партнэрства крытычна падыходзілі да досьведу іншых, які ўзмацняў бы іхня ўласныя дзеяньні³⁹. Акрамя таго, я прадставіла ў кнізе падрабязныя канцэпцыі, якія ахопліваюць напрамкі разьвіцця і практычныя ўрэгуляваньні па фармаваньні партнэрскага сурацоўніцтва школы з бацькамі й мясцовай супольнасьцю, якое вядзе да павелічэння надзвычай каштоўнага ў цяперашніх умовах патэнцыялу, які акрэсліваюць словамі грамадзкі капітал.

³⁷ Epstein, J.L., Sanders, M. G. (2000): Connecting Home, School, and Community. New Directions for Social Research [W:] *Handbook of the Sociology of Education*, M.T. Hallinan (red.), Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, стр. 287-288.

³⁸ Шырэй пра тэорыю Дж. Эпштайн [W:] Mendel, M. (2001): *Edukacja społeczna. Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy w perspektywie amerykańskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

³⁹ Тамсама.

2.2. Як гэта рабіць?

Фармаваньне адукацыйнага партнэрства – няпростая мэта, і дасягнуць яе нялёгка. Памятаючы пра тое, чым зьяўляецца партнэрства, мы мусім разумець, наколькі складаныя сувязі яно закранае. Партирамі павінныя стацца надзвычай розныя суб'екты, што рэпрэзэнтуюць розныя падыходы да адукацыі і яе мэтага, якія часта парознаму разумеюцца паасобнымі людзьмі і грамадзкасцю. Пры гэтым вялікае значэнне мае культурная апрычонасць, якая акрэсьлівае і тычыцца як паасобных людзей і групаў, так і ідэі партнэрства, а таксама таго, якім чынам уводзіць яе на практицы.

У сувязі з гэтым найбольш істотным зьяўляецца засяроджваньне ўвагі патэнцыйных партнераў – сем'яў, школаў і супольнасцяў, якія іх атачаюць, на значнасці пачатковай перадумовы, якая стварае падставы для іхняга супрацоўніцтва. Крыніцай адукацыйнага партнэрства зьяўляецца разуменне таго, што ўсе мы дзейнічаем дзеля добра чалавека, які вучыцца, на карысць і дзеля поспехаў кожнага з вучняў, незалежна ад ягона грамадзка-эканамічнага статусу, узросту й псыхафізічных рысаў. Важна пры гэтым узяць пад увагу ўзаемнасць, якая зьяўляецца працягам партнэрства. Няма такіх асобаў ці групаў, для якіх партнэрства было б нявыгадным. Яно прыносіць карысць і ўзбагачае ўсе актыўныя бакі. Як я ўжо пісала, харектэрэзуючыя сутнасць партнэрскага супрацоўніцтва, якое мае на ўвазе патрэбы вучня, яно непасрэдна ўпльвае на паляпшэнне стану і паасобных людзей, і грамадзтва, павялічвае грамадзкі капітал, паляпшае якасць жыцця, вызначае цывілізацыйны прагрэс.

Такім чынам, засяроджваньне на супольнай мэце, якой зьяўляецца спрыяньне вучню і праца на яго карысць, пры разуменіі ўласнай карысці, якая з гэтага вынікае, зьяўляецца важным пунктам адліку ў дзеяннях, накіраваных на фармаваньне асноваў адукацыйнага партнэрства.

На падставе яго можна плянаваць далейшыя дасягненіні, скіроўваючыся ў паасобныя абсягі супольных дзеянняў сям'і, школы й лякальнай супольнасці. Можна ствараць адукацыйныя праграмы, якія тычыліся б канкрэтных школаў і шырэй – асяродзьдзяў. Праграмы могуць паўставаць на ўзроўні школаў альбо на вышэйшым узроўні, як да прыкладу праграма Міністэрства Нацыянальнай Адукацыі „Бацькі ў школе”.

У дзеяннях у гэтым кірунку можа вельмі дапамагчы клясыфікацыя, зробленая Дж. Эштайн. Аўтарка прадстаўленай вышэй канцепцыі адукацыйнага партнэрства цігам шматгадовых дасылаваньняў гэтага пытання ў школьнім асяродзьдзі, стварыла тыпалёгію з 6 пунктаў, дзе прадстаўленыя ўсе магчымыя абсягі партнэрства сям'і, школы й гміны. Выкарыстоўваючы яе ў плянаваньні, стварэнні праграмаў, пра якія гаворка вядзеца вышэй, можна быць упэўненым, што ніводная са сферай, у якіх партнэрства патэнцыйна магчымае, не абмінутая. Яна зьяўляецца таксама добрым узорам для параўнання пры самаацэнках і ацэнках агульной эвалюцыі праводзімых мер апрыемстваў.

Эштайн, падаючы тры тыпы супольных дзеянняў сям'і, школы й гміны, адрасуе іх, па сутнасці, школьнаму асяродзьдзю – настаўнікам, дырэкторам, слушна бачачы ў іх ініцыятараў і асноўных дзеючых асобаў у развіцці партнэрства. Суб'ектамі, вакол якіх засяроджваецца іх зацікаўленасць, зьяўляюцца бацькі. Менавіта іх яна разглядае ў якасці таго, хто актыўна ўдзельнічае ў жыцці школы й мясцовай грамадзкасцю, дзякуючы чаму супольнасці зьяўляюцца партнэрскімі і памнажаюць грамадзкі капітал. Маючы на ўвазе польскую рэчаіснасць, абумоўленую грамадзкімі

пераўтварэннімі, у якіх бацькі зь цяжкасцю сцьвярджаюць сябе ў новай ролі паўнапраўных сугаспадароў школы, падыход Дж. Эпштайн⁴⁰ здаецца асабліва функцыянальным.

Шэсьць тыпаў узелу бацькоў у жыцці школы й мясцовай грамадзкасці

У рамках тэорыі Дж. Эпштайна адносна перасячэння сферай упłyvaў сям'і, школы й мясцовай грамадзкасці, гэтая клясыфікацыя выконвае ролю абагульненага прадстаўлення формай, у якіх можа выражаніца суправодніцтва згаданых суб'ектаў. Кожная катэгорыя, прадстаўленая аўтаркам, была выведзеная з даследаванняў над узаемнымі дачыненнямі й супольнай актыўнасцю бацькоў, настаўнікаў і больш шырокай грамадзкасці, звязанай за школай і сям'ёй⁴¹. У канчатковай версіі клясыфікацыя здаецца дастатковай, яна ахоплівае ўсе тыпы магчымасцяў судзейння. Аднак зь імі нельга знаёміцца паасобку. Рэч у тым, што некаторыя формы нараджаюцца на памежжы акрэсленых тыпаў. Яны практична ня маюць межаў, яны несунінна перасякаюцца, як на схеме трох колаў, трапна прадстаўленай аўтаркам тэорыі.

Шэсьць тыпаў – гэта настолькі інтэгральнае адно цэлае, што яно разбураецца, калі хаяць б адна зь яго частак слаба прадстаўленая. Гэта несумненна паўплывала на рэшэнне амэрыканскага аўяднання бацькоў і настаўнікаў ды міністэрства адукацыі аб прыняцці гэтых тыпаў як стандартаў даследавання якосьці працы школаў⁴².

Такім чынам, значэнне партнэрскага судзейння – у гарманічным сусідаванні ўсіх шасці тыпаў, а не празмернай экспансіі іх занядбаныні асобных зь іх. Гэта ситуацыя крыху нагадвае „дзесяцісценасць адукацыі”, якую практична прадстаўляе Зьбігнеў Квецінскі⁴³. Тут можна правесці і аналёгію з кубам, які павінен адразынівацца структурнай гармоніяй, якая зьнікне, калі хаяць б адна са сценак будзе замалая ці празмерна расцягнутая. Так, як адукацыя, састаўныя элемэнты якой мусіць выступаць разам і ў гармоніі, каб вучань і атачэнне, якое яго акале, карысталіся ёй, так і супольныя дзесянні сям'і, школы й гміны будуць прыносіць карысць і паасобным людзям, і ўсім разам, калі шэсьць тыпаў тae ўзаемнасці будуць перасякацца гарманічна.

Менавіта па гэтых прычынах Джойс Эпштайн падае азначаныя тыпы ў табліцах, якія трэба чытаць як рамку, што ахоплівае простору супольных дзесянні⁴⁴. Кожны з элемэнтаў там аднолькава важны, без аднаго зь іх зьнікае ўсё, што паўстает з гармоніі іх спалучэння.

Я прадстаўлю тут названую тыпалёгію, вымаочы з гэтых рамак найбольш харектэрны зъмест паасобных яе пунктаў. Гэта, на маю думку, дазволіць максымальна скарочана прадставіць і зразумець кожны з тыпаў. Апрача таго, я дадам да іх уласныя прапановы інтэрпрэтацыі, якія бяруць пад увагу польскую спэцыфіку і ўмовы, прапановы, якія ў нашай рэчаіснасці патэнцыйна маюць шанец добра дзейнічаць, а таксама прапановы заданняў для школаў па ўключэнні бацькоў у жыццё супольнасці.

1. Бацькоўства – ахоплівае актыўнасць, якая вядзе да ўзаемнага разуменьня роляў (вучня ў сям'і ды сына альбо дачкі ў клясе). Школа павінна старацца як

⁴⁰ Пар.: Mendel, M. (2000): *Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

⁴¹ Epstein, J. L. (1995) School / Family / Community Partnerships. Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappan*, May.

⁴² National PTA Standards...op.cit.

⁴³ Kwieciński, Z. (1995) *Socjopatologia edukacji*. MWN, Olecko, стар. 13 і далей.

⁴⁴ Табліцы, пра якія тут вядзеца гаворка, сталіся асновай далейшай прэзэнтацыі тыпалёгіі Дж. Эпштайна. Пар.: Epstein, J.L.(1995) School / Family...op.cit., стар. 704 – 706.

найлепей зразу мець бацькоў (між іншым іхня правы й абавязкі), а таксама сям'ю, яе непаўторнасць, плюсы й мінусы і да т. п. З боку сям'і павінен быць клопат пра тое, каб як найшырэй ахапіць сътуацыю й патрэбы дзіцяці-вучня.

Заклікі:

Дзяліца інфармацыяй з *ўсімі*, каму яна неабходная, а ня толькі з тымі, хто можа ўдзельнічаць у практычных занятках і сустрэчах.

Заахвочваць сем'і дзяліца са школай ведамі аб культуры сям'і, асновах выхаванья, здольнасцях і патрэбах дзіцяці.

Магчы давесці, што ўся інфармацыя, якая скіраваная да сям'і – ясная, карысная й шчыльна звязаная з посьпехамі вучняў у школе.

Рэдэфініцыі:

„Практычныя заняткі” азначаюць нешта большае, чым *бацькоўскі сход*, які прысьвячаецца тэме канкрэтнага пытаньня і адбываецца ў будынку школы ў акрэслены час. Гэта таксама імкненне да того, каб гэтае канкрэтнае пытаньне было даступным з розных пунктаў гледжаньня, каб яго можна было ўбачыць, прачытаць, пачуць, незалежна ад часу й формы заняткаў.

Заданьне для школы:

Дапамога бацькам у стварэнні хатняга асяродзьдзя падтрымкі для дзіцяці-вучня.

Прыклады дзеяньняў:

Рэкамэндацыі адносна хатніх умоваў, якія дапамагаюць вучыцца. Практычныя заняткі, відэапрэзентацыі, тэлефонныя презэнтацыі, інфармацыя, якую можна скарыстаць з дапамогай кампьютара – усе гэтыя шляхі павінны набліжаць да бацькоў спосабы выхаванья дзіцяцей у залежнасці ад узросту і чарговых школьніх клясаў. Адукацыя бацькоў і іншыя курсы для дарослых. Програмы падтрымкі сям'і, накіраваныя на дапамогу ў сферы здароўя, харчаваньня і г. д. Хатнія візыты ў сувязі з пераходам дзіцяці на новы ўзровень навучаньня (садок-пачатковая школа, пачатковая-сярэдняя школа і г. д.). Сустрэчы, якія дапамагаюць бацькам зразумець школу, а школе – сям'ю.

Спадзяваныя вынікі:

Вынікі для вучня

Вучань успрымае сям'ю ў якасці кантралёра школьнай адукацыі (назіраньне, контроль, падтрымка), шануе бацькоў.

Станоўчыя асабістыя рысы, навыкі, перакананьні, каштоўнасці, адпаведныя таму, чаму вучыць сям'я.

Раўнавага паміж часам, які праводзіцца на абавязковых пазашкольных занятках, і часам на хатнюю падрыхтоўку.

Добрае альбо палепшанае наведванье школьніх заняткаў.

Разуменьне значэння школы.

Вынікі для бацькоў

Разуменьне й перакананасць у важнасці й значэнні бацькоўства, разьвіцця дзіцяці. Зъмены ў хатніх умовах, накіраваныя на тое, каб дзіця вучылася згодна з патрабаваннямі школы.

Усьведамленье ўласных запытаў, звязаных з бацькоўствам.

Пачуцьцё падтрымкі з боку школы і іншых бацькоў.

Вынікі для настаўнікаў

Разуменьне культурных асноваў жыцця сем'яў, іх каштоўнасцяў, мэтаў, патрэбай і поглядаў, якія датычаць дзіцяці.

Пашана да сям' і ў сувязі зь яе значнасцю і тымі намаганьнямі, якія яна прыкладае ў развівіцца дзіцяці.

Разуменне рознасці, індыўдуальнасці вучняў.

Погляд на ўласную здольнасць дзяліцца інфармацыяй пра дзіця й ягонае развівіцца.

2. Камунікацыя – адбываецца ў дзівуюх систэмах: школа-дом, дом-школа. Школа – гэта той бок, які зьяўляецца ініцыятарам, яна найбольш актыўная. Гэта яна натуральным чынам запрашае супрацоўнічаць, як быццам бы адказваючы на прыняцце дзіцяці ў сваю супольнасць.

Заклікі:

Крытычна аналізуаць чытэльнасць, яснасць, форму і частату ўсіх, а ня толькі друкаваных камунікатаў.

Браць пад увагу бацькоў, якія дрэнна гавораць і не чытаюць па-ангельску альбо вылагаюць іншай формы камунікацыі.

Крытычна аналізуаць якасць формы камунікацыі (газетаў, дакладаў пра посьпехі вучняў, сцэнараў сустрэчаў з бацькамі і г. д.)

Стварыць систэму яснай, двухнапрамковай камунікацыі ад дома да школы і наадварот.
Рэдэфініцыі:

„Камунікаванье ў сувязі са школьнымі праграмамі і поспехамі вучня” азначае двух-, трох- і шматканальную камунікацыю, якая лучыць школы, сем'і й мясцовую супольнасць.

Заданыні для школы:

Праектаванне эфектыўных формаў камунікаванья школы з сям'ёй вучня і сям'і са школай адносна праграмаў, якія рэалізуюцца ў школе, і развівіцца дзіцяці.

Прыклады:

Сустрэчы з бацькамі – згодна з патрэбамі, але з кожным – прынамсі раз у год.

Штотыднёвая альбо штомесячая інфармацыя аб працы вучня, яку ю высылаюць сям'і з просьбай да бацькоў выказаць свае меркаваньні ў заўвагі.

Індыўдуальная сустрэчы настаўніка з бацькамі вучня, прысьвечаныя аналізу ягонага развівіцца й далейшым плянам. Падрабязная інфармацыя пра адпаведныя формы камунікаванья (дзённік вучня, тэлефонныя размовы, школьнай газэтка і да т. п.).

Дакладная інфармацыя пра магчымасці выбару чарговой школы, курсу, праграмы й паасобных формаў актыўнасці, якія пропануе школа. Дакладная інфармацыя пра асьветную палітыку гмінных уладаў і школы ў кожнай са сфероў яе дзейнасці: аб праграмах, рэформах і ўсіх плянах далейшага развівіцца.

Спадзяваныя вынікі:

Вынікі для вучня

Усьведамленне ўласнага развівіцца й ролі дзейнасці, якая замацоўвае ці павышае ўзровень гэтага развівіцца.

Разуменне прынцыпаў, якімі кіруецца школа ў сферы паводзінаў, прысутнасці на занятках і іншых школьніх галінах.

Прыняцце рашэнняў адносна курсаў і праграмаў [на выбар] на падставе інфармацыі пра іх.

Разуменне ўласнай ролі кур'ера, „перадатчыка” камунікатаў у партнэрскіх узаемадачыненнях сям'і й школы.

Вынікі для бацькоў

Веданне школьніх праграмаў, разуменне перспектывных напрамкаў ды мэтай дзеянняў.

Разуменне значэння і систэматычнае назіранье за развівіцём дзіцяці.

Эфекты ўнае рэагаваньне на праблемы вучняў.

Інтэрактыўныя контакты з настаўнікамі й лёгкасць камунікацыі са школай і яе пэрсаналам.

Вынікі для настаўнікаў

Большая разнастайнасць і вышэйшы ўзровень выкарыстання формаў камунікацыі з сем'ямі.

Бачаньне ўласных здольнасцяў да яснай камунікацыі.

Падтрымка ў выкарыстанні бацькоўскіх формаў супрацоўніцтва ў сферах камунікацыі. Лепшыя здольнасці ў сферы распазнавання й разумення поглядаў бацькоў на тэму праграмаў працы дзіцяці й ягонага развіцця.

3. Валантарыят – формы супрацоўніцтва пакажуць тут, як бацькі могуць узбагаціць школьнага адучыніцца асяроддзі здольнасцяў, як могуць служыць імі вучням і настаўнікам, школьнай адміністрацыі і іншым асобам, падтрымліваючы іхнюю працу.

Заклікі:

Рэктаванаць валанцёраў настолькі шырока, каб кожная сям'я ведала, што ў школе высока цэняць і чакаюць бацькоў, незалежна ад таго, колькі часу і сілаў яны могуць аддаць школе.

Зрабіць расклады працы валанцёраў настолькі гнуткі, каб магчымым стаўся таксама ўдзел у ёй тых, хто ў школьнага гадзіны заняты.

Арганізаваць добраахвотную працу; забясьпечыць умовы для асабістага ўдасканальвання валанцёраў; эфекты ў спалучыць час і здольнасці валанцёраў з патрэбамі школы, настаўнікаў, вучняў, распазнанць і ацаніць уклад іх працы, не сумняваючыся ў эфекты ўнасці дзейнасці кожнага з валанцёраў.

Рэдэфініцыі:

„Валанцёр” – гэта нехта, хто падтрымлівае рэалізацыю школьніх мэтаў і развіцця ў вучняў, працэс іх навучання. Ён робіць гэта ўсімі магчымымі способамі, ва ўсіх месцах і ў любы час – ня толькі ў выключна цягам школьнага дня і не абавязкова ў школьнім будынку.

Заданьне для школы:

Рэктаванія валанцёраў і арганізацыя бацькоўскай дапамогі й падтрымкі.

Прыклады:

Школьныя і клясныя праграмы добраахвотнай дапамогі настаўнікам, вучням, школьнай адміністрацыі і іншым бацькам. Бацькоўскі пакой ці сямейны цэнтар у якасці месца працы валанцёраў, месца сустрэчаў і экспазыцыі матэрыялаў для сем'яў. Штогадовыя анкеты, якія высылаюцца, напрыклад, на паштоўках, і якія дазваляюць акрэсліць маштаб патрэнійных магчымасцяў, здольнасцяў, часу і месца працы валанцёраў. „Клясныя бацькі” [напрыклад, *маці* і *тата* чацвёртай „A”], тэлефоннае дрэўца й іншыя камунікацыйныя структуры, датычныя перадачы бацькам неабходнай інфармацыі. Бацькоўскія патрулі ці іншыя ініцыятывы, якія ўзмацняюць бяспеку й рэалізуюць праграму навучання.

Спадзяваныя вынікі:

Вынікі для вучня

Навык камунікацыі з дарослымі.

Развіццё здольнасцяў, якое падтрымліваецца валанцёрамі, ці ўвага, якую яны атрымліваюць.

Усъведамленне разнастайнасці здольнасцяў, навыкаў, прафесіяў і ўкладу працы бацькоў і іншых валанцёраў.

Вынікі для бацькоў

Веданьне й разуменъне таго, у чым заключаецца праца настаўніка; систэматычнае паляпшэнье ўмоваў і якасці школьнай працы, павышэнье эфектыўнасці яе арганізацыі і апека над заняткамі, звязанымі са школай, якія выконваюцца дома. Перакананасьць у сваіх здольнасцях працеваць зь дзецьмі ў школе альбо ў тым, што неабходна падвучыцца дзеля ўласнага разьвіцця. Усьведамленъне таго, што ў школе заўжды высока цэняць і радыя бачыць сем'і вучняў. Дасягненьні ў той дзейнасці, якая звязаная з добраахвотнай працай у школе.

Вынікі для настаўнікаў

Гатоўнасць уключаць сем'і ў новыя супольныя дзеянні, беручы пад увагу таксама тых, хто не працуе для школы ў якасьці добрахвотніка.

Бачань не здольнасця ў бацькоў і іхняга зацікаўлен’ня школай і дзецьмі.

Большая індыўідуалізацыя працы з вучнямі, што дасягаецца дзякуючы працы валанцёраў.

- 4. Хатніе навучаньне** – у яго ўваходзяць гэтак званыя *хатнія заданыні* і іншай дзейнасць адукацыйнага пляну, у яку ю дзіця ўключаеца дзякуючы альбо разам зь іншымі чальцамі сям’і. У часе яе рэалізацыі спантанна будуеца мост паміж школай і домам, а ўзровень адукацыі дзіцяці павышаеца штораз болей. Гэтак адбываеца дзякуючы задавальненіню індывидуальных патрэбаў вучня, што характэрна для хатніга навучаньня, і сувязям гэтага навучаньня з надзённым жыцьцём, якое выяўляеца амаль у кожнай адукацыйнай дзейнасці, што мае месца ў сям’і.

Заклікі:

Запраектаваць і арганізаваць рэгулярную хатнюю працу ў інтэрактыўнай форме (напрыклад, раз на тыдзень ці два разы на месяц). Яна дзеяе вучням магчымасць узяць на сябе адказнасць за ўласную працу і падысктуаваць дома па пытаньнях, якія зьяўляюцца актуальнымі прадметам школьнага навучання. Гэта дазваляе зарыентавацца ў тым, што вывучае дзіця, а таксама ўключыць сям'ю ў школьнную адукцыю дзяцей.

Каардынаваць тыя формы хатніх заданьняў, якія лучаць з сем'ямі вучняў, калі ў клясе выкладае некалькі настаўнікаў.

У цягваць бацькоў і іхніх дзяцей у працэс прыняцьця рашэнняў адносна ўсіх пытанняў, звязаных з рэалізацыяй школьніх навучальных і выхаваўчых праграмаў.

Рэдэфініцыі:

„Хатняя праца” – гэта ня толькі й выключна індывідуальная праца. Гэта таксама інтэрактыўныя заняткі разам зь іншымі чальцамі сям’і й асобамі зь атачэньяня дзіцяці, што лучыць школьнью працу з рэаліямі надзённага жыцця.

„Дапамога” вучню дома азначае „падштурхоўваньне” яго ў бок прымання самастойных і съмелых рашэнняў, да слуханья, рэагаванья, дапаможнага тлумачэння, назіранья, узнагароджванья й дыскутаванья – а не да „вызубрываńня” школьных прадметаў.

Задание для школы:

Давесьці да бацькоў інфармацыю ў канцэпцыі адносна таго, як дапамагаць дзіцяці ў хатнай працы і іншай дзеянасці, звязанай з рэалізацыяй школьных праграмаў навучання.

Прыклады:

Інфармацыі для сем'яў адносна здольнасцяў вучня, патрэбных у кожнай чарговай клясе і па кожным прадмеце. Інфармацыя, якая ахоплівае арганізацыю хатнай працы разам з прынцыпамі яе манітаравання і абмеркавання школьнай працы вучня дома. Інфармацыя, датычна магчымасці дапамогі вучням у развіцці іхніх здольнасцяў, якія выходзяць па-за школьнай патрабаванні. Расклад хатнай працы, які схіляе вучня весьці дыскусіі, наладжваць інтэрактыўныя контакты зь сям'ёй вакол пытанняў, што зьяўляюцца прадметам школьнага навучання. Каляндары хатнай дзеянасці вучня ў і бацькоў. Сямейная матэматыка, прырода, навука чытаць ў школе. Летнія адукацыйныя пакеты – навучанне, прапановы дзеянасці. Узел сям'і ў плянаванні мэтаў, якія ставяцца перад вучнем штогод, і ў далейшых кроках ягонай школьнай кар'еры і працы.

Спадзяваныя вынікі:

Вынікі для вучня

Дасягненны ў паасобных галінах і выніках тэстаў, звязаныя з хатнай працай і працай на ўроках.

Сыстэматычнае выкананне хатніх заданняў.

Станоўчы падыход да школьнай працы.

Успрыманье бацькоў у якасці кагосці блізкага да настаўніка, падобнага да настаўніка, успрыманье до му як блізкага да школы.

Канцэпцыя сябе-вучня, здольнасць вучыцца.

Вынікі для бацькоў

Веды пра тое, як падтрымліваць, надаваць съмеласць і дапамагаць вучню дома, у кожнай клясе ягонай школы.

Дыскутуванье на тэму працы школы, а таксама працы вучня ў школе й дома.

Веданье ў разуменіе зъместу штогадовых праграмных інструкцый і таго, што дзіця вывучае ў рамках паасобных прадметаў.

Магчымасць ацаніць здольнасці ды ўзровень настаўнікаў.

Усьведамленне значэння ролі дзіцяці-вучня.

Вынікі для настаўнікаў

Лепшы арганізацыйны праект разьмеркавання хатніх заданняў

Павага да часу, прызначанага для сям'і.

Арыентацыя ў тым, наколькі адрозніваецца хатнія дапамоги ў поўных і няпоўных сем'ях, сем'ях з малаадукаванымі бацькамі, лепшая матывацыя ў заахвочванні дзяцей да навучання.

Задавальненне сваёй дзеянасцю ў падтрымкай бацькоў.

5. **Супольнае кіраўніцтва** – узел бацькоў у працэсе прыняцця рашэнняў, датычных вучняў і школы. Гэта непасрэднае наступства дзеяньняў першага тыпу (бацькоўства), або рэалізацыя правой і абавязкаў бацькоў на арганізацыйным узроўні. Узел бацькоў у працэсе прыняцця рашэнняў, што датычаць дзіцяці і школы, таксама дазваляе ім развіваць магчымасці па кожным з астатніх тыпу супольнага кіраўніцтва. Важна тут тое, што цэніцца узел бацькоў у супольным кіраўніцтве школай, а таксама шырэй – асьветай, на чарговых узроўнях яе систэмы.

Заклікі:

Прыщагнуць бацькоўскіх лідэраў з усіх расавых, этнічных, грамадзка-эканамічных і іншых групаў, якія існуюць у школе.

Унесці прапановы па ўдасканаленію ўмоваў, якія робяць лідэраў здольнымі рэпрэзэнтаваць сем'і, з пункту гледжання эфектыўнага зваротнага абмену інфармацыі.

Уключыць вучняў (разам з сем'ямі) у склад групаў, якія прымаюць рашэнні ў школе.

Рэдэфініцыі:

„Супольнае кіраўніцтва” азначае партнэрскае ўзаемадзеянне (супольнае дзеянне), пры якім адбываецца абмен поглядамі на шляху да супольных мэтаў. Гэта не сілавая барацьба паміж пасадамі.

„Бацькоўскі лідэр” – гэта сапраўдны рэпрэзэнтант бацькоў, які карыстаецца ўсімі даступнымі магчымасцямі й мае падтрымку ў сваім імкненні слухаць і быць пачутым (двухнапрамковая камунікацыя: школьнія сем'і – рэпрэзэнтант).

Заданьне для школы:

Уключэнне бацькоў у прыняцьце школьніх рашэнніяў; накіраванасць на развязвіццё лідэрства і бацькоўскай рэпрэзэнтацыі.

Прыклады:

Актыўныя бацькоўскія і бацькоўска-настайніцкія арганізацыі, грамадzkія школьнія органы, якія таксама кіруюць школай (школьная рада, бацькоўская рада). Незалежныя групы інтарэсаў [напрыклад, *праблемныя камісіі*, скліканыя па ініцыятыве школы ў сувязі з акрэсленым пытаннем], якія дзейнічаюць на карысць рэформаў і развязвіцця школы. Рады і камісіі на ўзроўні гміны, якія садзейнічаюць удзелу бацькоў і лякальной супольнасці ў адукацыі.

Інфармацыя пра выбары рэпрэзэнтантатаў школаў на школьнім і лякальным узроўні (напрыклад, ваяводзкія рады бацькоў, стварэнне якіх акрэслівае закон, і якіх надалей не хапае ў польскай сферы асьветы). Арганізацыя систэмы сувязі [камунікацыя, супрацоўніцтва] паміж рэпрэзэнтантамі бацькоў і іхнімі выбаршчыкамі.

Спадзяваныя вынікі:

Вынікі для вучня

Усьведамленне ўдзелу сем'яў у прыняцьці школьніх рашэнніяў.

Разуменне, што права вучня абараняюцца.

Сваесаблівая карысць, якую вучні адчуваюць у сувязі са стварэннем бацькоўскіх арганізацый і школьніх органаў, чальцамі якіх яны зьяўляюцца.

Вынікі для бацькоў

Адпаведна значнае месца адукацыі дзяцей у грамадзкай палітыцы [гміны, дзяржавы].

Пачуцьцё прыналежнасці да школы.

На думку бацькоў звязаны з увагу пры прыняцьці школьніх рашэнніяў.

Досьвед, якім дзеляцца з іншымі сем'ямі.

Усьведамленне значэння палітыкі школы, гміны і дзяржавы [адносна адукацыі, але не толькі].

Вынікі для настайнікаў

Бяруцца пад увагу перспектывы бацькоў, як чыннік палітычнага развязвіцця й кіраўніцтва.

Роўны статус прадстаўнікоў сем'яў у органах кіраўніцтва і на розных кіруючых ролях.

- 6. Супрацоўніцтва з атачэннем** – вядзе да супольнасных формаў грамадзкага жыцця й карысных пераўтварэнняў рэчаіснасці. Школа, якая знаходзіцца на скрыжаваньні шматлікіх магчымых повязяў сем'і з асяродзьдзем, можа быць цэнтрам грамадзкага жыцця гміны.

Заклікі:

Разам вырашаць супольныя праблемы, звязаныя з дзейнасцю паасобных чальцоў мясцовай грамады, фінансавым і матэрыяльным пытаннямі. Інфармаваць сем'і пра праграмы дапамогі, апекі, якія гміна рыхтуе для вучняў, пра магчымыя бізнес-мерапрыемствы, напрыклад, якія датычаць летняга адпачынку дзяцей.

Забяспечыць усім сем'ям роўныя ўмовы ўдзелу ў гмінных праграмах альбо аказваць роўныя паслугі ў гэтай сферы.

Звязаць намаганьні гміны з мэтамі школы, аб'яднаць мерапрыемствы й паслугі для дзяцей і сем'яў у сферы адукацыі.

Рэдэфініцыі:

„Лякальная грамадзкасць” – гэта ня толькі суседскае атачэнне, у якім знаходзіцца сем'і вучняў і школа. Гэта таксама супольнасць, якая ўпłyвае на разьвіццё і адукацыю вучняў.

„Лякальная грамадзкасць” – гэта тое, што разьвіваецца дзякуючы ня толькі добрай юрыдычнай базе ці высокім грамадзка-эканамічным стандартам. Меркай яе росквіту стаюцца сілы й здольнасці, якія скіраваныя на падтрымку вучняў, сем'яў і школаў.

„Лякальная грамадзкасць” уключае ў сябе ўсіх, хто жыве зацікаўлены якасцю адукацыі, а ня толькі тых, чые дзецы ходзяць у школу.

Заданьне для школы:

Ідэнтыфікацыя і інтэграцыя магчымасцяў асяродзьдзя ў сферы сродкаў, паслугаў і да т. п. з мэтай паліпшэння ўмоваў рэалізацыі школьніх праграмаў, жыцця сем'яў, навучанняй і разьвіцця вучняў.

Прыклады:

Інфармацыя для вучняў і іхніх сем'яў пра арганізацыю мэдычнай дапамогі ў гміне, пра прапановы ў сферы культуры, адпачынку, грамадзкай (сацыяльнай) дапамогі і іншыя праграмы ды паслугі.

Інфармацыя пра заняткі адукацыінага характару, якія арганізоўваюцца ў гміне, разам з пропановамі па канікулярнаму адпачынку для дзяцей і моладзі.

Практычная інтэграцыя, што адбываецца дзякуючы пратнэрскім ўзаемадзеянням, якія ахопліваюць школы, мясцовыя самакіраваньні, дарадчыя, культурныя, мэдычныя ўстановы, агенцтвы і школьнія арганізацыі, бізнес-групы. Паслугі, якія вучні, сем'і і школы аказваюць мясцовым супольнасцям (напрыклад, мерапрыемствы па ахове навакольнага асяродзьдзя, дзейнасць, звязаная з мастацтвам, музыкай, тэатрам, і іншыя мерапрыемствы, якія праводзяцца для старэйшых ці іншых чальцоў лякальной грамадзкасці). Уздел выпускнікоў у рэалізацыі школьніх праграмаў, у школьніх мерапрыемствах і да т. п.

Спадзяваныя вынікі:

Вынікі для вучня

Рост узроўню разьвіцця здольнасцяў, дзякуючы ўзбагачэнню досьведу, звязаному з праграмнымі і пазапраграмнымі адукацыйнымі пропановамі.

Погляд на ўласную будучыню, а таксама перспектывныя варыянты навучанья й прафэсійнай працы.

Сваесаблівая карысць, звязаная з праграмамі, паслугамі, сродкамі й рэурсамі, а таксама рознымі акадычнасцямі, якія лучаць вучняў і лякальную грамадзкасць.

Вынікі для бацькоў

Веданье й выкарыстаныне сем'ямі мясцовых рэурсаў, з мэтай развіцця здольнасцяў альбо дзеля дасягнення неабходных паслугаў.

Інтэрактыўныя контакты зь іншымі сем'ямі ў часе супольных заняткаў.

Узаемны погляд на ролю школы ў лякальнай супольнасці і ўклад навакольнага атачэння ў яе дзейнасць.

Вынікі для настаўнікаў

Погляд на рэсурсы лякальнай грамадзкасці па абагачэнні праграмаў навучанья й выхаванья, а таксама іх рэалізацыі.

Адкрыласць на лякальных кансультантаў, дарадцаў, спэцыялістаў у розных галінах, якія валодаюць неабходнымі ведамі, мясцовых валанцёраў, партнераў з боку бізнэсу і іншых. Здольнасць выкарыстоўваць іхнюю працу з мэтай падтрымкі вучняў і пашырэння настаўніцкай практыкі.

Кансультаваныне дзяцей і сем'яў наконт крыніцаў неабходных паслугаў, што само па сабе нясе веды й дапамогу.

Сутнасць паасобных тыпаў складаецца ў адно ўпараткованае цэлае. Нідзе ў гэтых апісаньнях чытач ня знайдзе канчатковых рэзултатаў эфектыўных дзеянняў. Дэфініцыі й рэдэфініцыі, заклікі й спадзіваныні ў рамках гэтай клясыфікацыі сформуляваныя настолькі агульна, каб грамадзкасць, зацікаўленая акрэсленай дзейнасцю, магла атрымаць уласныя вынікі і дасягненіні, ідуучы непаўторнымі шляхам творчага супрацоўніцтва з асяроддзем.

У пададзеных вышэй прыкладах можна заўважыць пэўныя стандарты супольных дзеянняў, якія трэба разумець не як падрабязна апісаныя этапы, якія трэба прайсці, а як магчымыя напрамкі, акрэсленыні сутнасці паасобных тыпаў, а таксама праблемаў, якія ім спадарожнічаюць, і кірункаў, па якіх яны могуць развівацца. Трымаючыся гэтых напрамкаў, можна дасягнуць партнэрскага супрацоўніцтва сям'і, школы й гміны, і ў гэтым сэнсе можна казаць пра стандарты дадзенай тыпалёгіі яе харктарыстыкі.

І калі прадстаўленая вышэй тыпалёгія можа быць выдатнай асновай для стварэння праграмаў партнёрства сям'і, школы й гміны, дык анкеты, якія я прыводжу ніжэй, могуць стацца вельмі карысным інструментам у канструяванні ацэнцы гэтых праграмаў.

Я падаю іх у адносінах да кожнага з шасці тыпаў, каб даць магчымасць звязаць прадстаўлене вышэй з далейшай інфармацыяй і глыбей зразумець значэнне паасобных элемэнтаў тыпалёгіі для ўласнай дзейнасці чытачоў, якія абапіралася на выкладзенія матэрыялы.

Што мы зрабілі, каб...

Анкета для школ па I тыпе супольных дзеянняў сям'і, школы й гміны, распрацаваная на падставе матэрыялаў *Center on School, Family, and Community Partnerships, Johns Hopkins University, Baltimore*.

БАЦЬКОЎСТВА

Што мы зрабілі, каб дапамагчы бацькам (сем'ям) стварыць у хаце ўмовы дзеля падтрымкі дзіцяш-вучня?

Нашая школа:	Пунктацыя				
	Няма	Рэдка	Часам	Ёсьць	Часыяком
1. Арганізоўвае сэмінары й іншыя формы адукатыўных сустрэчаў, якія даюць бацькам веды пра разъвіцьцё дзіцяці	1	2	3	4	5
2. Дае неабходныя веды й дапамагае ўсім бацькам, а ня толькі тым, хто прыходзіць на сходы.	1	2	3	4	5
3. Нясе ясную й карысную інфармацыю, якая вядзе вучня да поспехаў.	1	2	3	4	5
4. Атрымлівае ў сям'і інфармацыю прамэты, моцныя бакі, заінтурылены ѹ здольнасцю вучня.	1	2	3	4	5
5. Знаёміца з хатнім асяродзьдзем вучня і, калі трэба, арганізоўвае дапамогу, напрыклад, суседзкае супрацоўніцтва. Дапамога – узаемная – і азначае імкненіне да лепшага разуменія школы сем'ямі вучняў і сем'ямі школай.	1	2	3	4	5
6. Вучыць, як зьмяніць умовы, каб дома паўставала асяродзьдзе падтрымкі для дзіцяці-вучня.	1	2	3	4	5
7. Шануе права бацькоў і культурную розніцу, якая назіраецца між сем'ямі вучняў.	1	2	3	4	5
8. Апрача таго,	1	2	3	4	5

Што мы зрабілі, каб...

Анкета для школ па II тыпе супольных дзеяньняў сям'і, школы й гміны, распрацаваная на падставе матэрыялаў *Center on School, Family, and Community Partnerships, Johns Hopkins University, Baltimore*.

Камунікацыя

Што мы зрабілі, каб стварыць систэму эфектыўнай камунікацыі з бацькамі?

Наша школа:	<i>Пунктацыя</i>	<i>Няма</i>	<i>Рэдка</i>	<i>Часам</i>	<i>Ёсьць</i>	<i>Часцічком</i>
		1	2	3	4	5
1. Сочыць за чытэльнасцю, яснасцю, формай і частатай дасыланых камунікатаў, як друкаваных, так і пададзеных у іншым выглядзе. Напрыклад, стварыла традыцыю падвойнага чытаньня ці ўзаемнага рэцензаванья тэкстаў.						
2. Развівае спосабы камунікацыі з бацькамі, якія з розных прычынаў не знаёміца з інфармацыяй, якая прыходзіць са школы ў пісьмовай форме.		1	2	3	4	5
3. Стварыла ясную, простую систэму зваротнага камуніканьня зь сям'ёй вучня, прычым вядома, што ўсе бацькі ведаюць пра яе прынцыпы і маюць магчымасць ёй карыстацца.		1	2	3	4	5
4. Упэўненая, што кожны з бацькоў сустракаецца з настаўнікам у рамках афіцыйных кансультаций, датычных посьпехаў дзіцяці, прынамсі раз на год.		1	2	3	4	5
5. Праводзіць сярод бацькоў штогадовае апытањне, дзякуючы якому яны могуць падзяліцца інфармацыяй на тэму патрэбай вучня й выказаць свае меркаваньні аб праграмах навучанья й выхаванья, якія рэалізуюцца ў школе, а таксама выказаць уласнае меркаваньне адносна магчымасцяў удзелу ў школьнім жыцці.		1	2	3	4	5
6. Уводзіць новых бацькоў у школьніе жыццёў й дае ім адпаведную інфармацыю,		1	2	3	4	5

арыентацыю адносна школьных традыцый і да т. п.	
7. Сыстэматычна атрымлівае ад бацькоў зваротную інфармацыю, датычную рэалізацыі сваіх задачаў. Напрыклад, раз у месяц дасылае бацькам узоры працаў вучняў разам з адзнакамі настаўнікаў і просьбай выказаць свае заяўлагі ў камэнтары.	1 2 3 4 5
8. Дае бацькам поўную інфармацыю пра школьнія праграмы, систэму ацэнкі працы і вызначэння ўзроўню дасягненняў вучня, а таксама магчымасць кантактавацца па гэтых і іншых пытаньнях з настаўнікамі і іншым школьным пэрсаналам.	1 2 3 4 5
9. Мае дадатковыя контакты з сем'ямі вучняў, якім цяжка вучыцца альбо добра сябе паводзіць. (Часцейшыя кансультациі, супольны нагляд, і да т. п.)	1 2 3 4 5
10. Распрацоўвае школьнія праграмы і пляны супрацоўніцтва з атачэннем, пры гэтым дзейнічае супольна з бацькамі і прадстаўнікамі лякальнай грамадзкасці.	1 2 3 4 5
11. Удзельнічае ў розных формах прафесійнага ўдасканальвання настаўнікаў, дырэктараў і іншага школьнага пэрсаналу па атрыманыні ведаў, датычных ролі і мэтадаў пабудовы лучнасці паміж школай, сям'ёй вучня й лякальнай супольнасцю.	1 2 3 4 5
12. У розных формах заахвочвае настаўнікаў часцей сустракацца з бацькамі для абмеркаванья адукацыйных проблемаў (праграма навучанья, яе	1 2 3 4 5

зъмест, мэтады й формы рэалізацыі, індыўдуалізацыя працы з вучнем, пажаданыні адносна хатнай працы, і да т. п.) з арыентацыяй на магчымую дапамогу зь іхняга боку.	
13. Выдае рэгулярныя школьнія газэткі, бюлетэні, і да т. п., у якіх зъмяшчаецца актуальная інфармацыя з жыцця клясы й школы.	1 2 3 4 5
14. Стварыла ўмовы, каб зъмест пісьмовых камунікатаў быў дастасаваны да індыўдуальных патрэбай бацькоў і быў для іх зразумелы. Узяла таксама пад увагу патрэбы бацькоў інвалідаў і тых, хто мае праблемы з чытаньнем.	1 2 3 4 5

Што мы зрабілі, каб...

Анкета для школ па III тыпе супольных дзеяньяў сям'і, школы й гміны, распрацаваная на падставе матэрываў *Center on School, Family, and Community Partnerships, Johns Hopkins University, Baltimore*.

ВАЛАНТАРЫЯТ

Што мы зрабілі, каб прыцягнуць бацькоў і арганізаваць іхнюю добраахвотную працу ў школе?

Наша школа:	<i>Пунктацыя</i>				
	<i>Няма</i>	<i>Рэдка</i>	<i>Часам</i>	<i>Ёсьць</i>	<i>Часцікам</i>
1. Праводзіць штогадовае аптытаньне з мэтай паляпшэнья арыентацыі ў зацікаўленьнях, здольнасцях і магчымасцях бацькоў удзельнічаць у добраахвотнай працы ў сувязі з патрэбамі паасобных вучняў, усёе клясы і /альбо школы.	1	2	3	4	5
2. Стварае бацькам-валанцёрам адпаведныя ўмовы ў школе, між іншым дае <u>месца</u> працы, сустэречачаў, захоўваньня матэрыялаў і да т. п.	1	2	3	4	5
3. Праяўляе гнуткасць у плянаваньні працы валанцёраў, адпаведна дастасоўваючы пляны школьніх заняткаў да магчымасцяў вольнага часу бацькоў, якая маюць таксама сваю звычайную працу.	1	2	3	4	5
4. Стварае ўмовы для для ўдасканальвання здольнасцяў валанцёраў з мэтай павелічэння эфектыўнасці іхній працы (систэматычныя кансультациі з настаўнікам, адпаведныя курсы, і да т. п.).	1	2	3	4	5
5. Арыентуеца ў тым, колькі сілаў і часу аддае кожны з валанцёраў працы, якой ён займаецца.	1	2	3	4	5

6. Арганізоўвае школьнія мерапрыемствы ў такі час і такім чынам, каб кожны з бацькоў меў шанец удзельнічаць у добраахвотнай працы на карысць вучняў.	1 2 3 4 5
7. Перадольвае бар'еры, якія не дазваляюць бацькам уключыцца ў школьнайе жыццё і супольную працу, між іншым па меры патрэбай стараецца забясьпечваць транспарт, апеку над дзецьмі і гнутка акрэслівае тэрміны мерапрыемстваў.	1 2 3 4 5
8. Заахвочвае сем'і ды атачэніне школы ўдзельнічаць у адукцыі вучняў, выкарыстоўваючы розныя формы працы (падтрымка настаўніка ў клясе, кансультацыі, назіраныне й дапамога з боку вышэйших навучальных установаў, вядзеньне некаторых заняткаў, і да т. п.).	1 2 3 4 5
9. Іншая дзеянасьць з боку школы ў рамках III тыпу: 	1 2 3 4 5

Што мы зрабілі, каб...

Анкета для школ па IV тыпе супольных дзеяньняў сям'і, школы й гміны, распрацаваная на падставе матэрыялаў *Center on School, Family, and Community Partnerships, Johns Hopkins University, Baltimore*.

ХАТНЯЕ НАВУЧАНЬНЕ

Што мы зрабілі, каб даць бацькам веды й здольнасці ў сферы эфектыўнай дапамогі вучню ў ягоным хатнім навучаньні й іншых занятках, звязаных з рэалізацыяй праграмы навучанья?

Наша школа:		Пунктацыя				
		Няма	Рэдка	Часам	Ёсьць	Часыцяком
1.	Інфармую бацькоў пра магчымасці назіраньня й аблеркаваньня школьнай працы вучня дома.	1	2	3	4	5
2.	Несуспынна, систэматычна й па-рознаму – у залежнасці ад патрэбай бацькоў – дапамагае ім падтрымліваць уласнае дзіця ў развіцці ягоных здольнасцяў, калі гэта неабходна.	1	2	3	4	5
3.	Дае бацькам разуменне значэння хатняга чытаньня дзіцяці і дае рэкамэндацыі на гэты конт, напрыклад, слухаць, калі дзіця чытае, ці чытаць разам зь ім уголас (задачы сям'і зъмяняюцца ў залежнасці ад узроўню здольнасцяў дзіцяці).	1	2	3	4	5
4.	Дапамагае вучням і іхнім сем'ям у плянаваныні пастаянных і прынагодных відаў дзейнасці адукатыўнага характару, звязаных як са школьнай праграмай, так і з прапановамі атачэння (напрыклад, супольны з настаўнікам выбар пазашкольных заняткаў).	1	2	3	4	5
5.	Пропануе рэгулярныя хатнія заняткі інтэрактыўнага характару, якія даюць вучням магчымасць презэнтацыі таго, што яны вывучаюць у школе, а таксама дыскусіі наконт гэтага з чальцамі іхніх сем'яў.	1	2	3	4	5
6.	Іншая дзейнасць, якую школа рэалізуе ў сувязі з VI тыпам:	1	2	3	4	5

Што мы зрабілі, каб...

Анкета для школ па V тыпе супольных дзеяньняў сям'і, школы й гміны, распрацаваная на падставе матэрыялаў *Center on School, Family, and Community Partnerships, Johns Hopkins University, Baltimore*.

СУПОЛЬНАЕ КІРАЎНІЦТВА

Што мы зрабілі, каб уключыць бацькоў у вырашэнне школьнага пытання ў і для ўдасканалівання іхніх рэпрэзэнтантатаў?

Наша школа:		Пунктацыя				
		Няма	Рэдка	Часам	Ёсьць	Часыяком
1.	Мае актыўныя рэпрэзэнтациі бацькоў, такія як бацькоўская рада, бацькі ў школьнай радзе й іншых школьнага і міжшкольных органах, грамадzkіх і іншых арганізацыях.	1	2	3	4	5
2.	Уключыць бацькоў у склад школьнага кансультатыйных радаў, групаў, якія працуюць над павышэннем якасці працы школы і інш.	1	2	3	4	5
3.	Падтрымлівае дзеяньні, якія вядуць да супольнага прыняцця рашэння ў вышэйшым за школьнага ўзроўні (гміна, ваяводства, рэгіён, краіна).	1	2	3	4	5
4.	Уключыць бацькоў у складаньне, рэалізацыю, ацэнку, а таксама развіццё школьнага праграмаў.	1	2	3	4	5
5.	Уключыць бацькоў у працэс мадыфікацыі праграмаў на школьнага і пазашкольнага ўзроўні (напрыклад, зъбірае ё перадае меркаваныні).	1	2	3	4	5
6.	У бацькоўскіх групах, якія ўдзельнічаюць у працэсе прыняцця рашэння ў датычных школы, бяруцца пад увагу прадстаўнікі	1	2	3	4	5

розных палітычных, рэлігійных, этнічных і іншых арыентацыяў, дзякуючы чаму ні адна зь іх не дамінуе над іншымі.	
7. Развівае афіцыйныя шляхі камунікацыі бацькоў з бацькоўскімі прадстаўніцтвамі, імкнучыся да ўпэўненасці ў тым, што кожная сям'я знаёма зь імі й мае магчымасць імі карыстацца.	1 2 3 4 5
8. Уключае вучняў і іхніх бацькоў у працэс прыняцця рашэнняў адносна яе жыцця.	1 2 3 4 5
9. Падыходзіць да канфліктаў адкрыта і з павагай да ўсіх бакоў.	1 2 3 4 5
10. Заахвочвае актыўных бацькоў навязваць контакты зь менш актыўнымі ці зусім неактыўнымі, каб і ім былі вядомыя рашэнні, каб і яны маглі ўдзельнічаць у працэсе прыняцця рашэнняў.	1 2 3 4 5
11. Іншая дзеянасць школы ў рамках V тыпу:	1 2 3 4 5

Што мы зрабілі, каб...

Анкета для школ па VI тыпе супольных дзеяньняў сям'і, школы й гміны, распрацаваная на падставе матэрыялаў *Center on School, Family, and Community Partnerships, Johns Hopkins University, Baltimore*.

СУПРАЦОЎНІЦТВА З АТАЧЭНЬНEM

Што мы зрабілі, каб заўважыць і накіраваць рэсурсы асяродзьдзя на павышэнне якасці адукацыі вучняў, а таксама жыцця іхніх сем'яў?

Наша школа:		Пунктацыя				
		Няма	Рэдка	Часам	Ёсьць	Часыцяком
1.	Распаўсюджвае сярод вучняў і бацькоў інфармацыю аб прапановах лякальных установаў (кансультацыйныя цэнтры, цэнтры дыягназавання, тэрапіі, установы, якія развязваюць культурна-асветныя зацікаўленыні, зацікаўленыні ў сферы спорту й актыўнага адпачынку і да т. п.).	1	2	3	4	5
2.	Уключае бацькоў у пошукі ў выкарыстаныне прапановаў пэўных установаў, якія задавальняюць індывидуальныя патрэбы дзіцяці й сям'і.	1	2	3	4	5
3.	Супрацоўнічае з лякальнымі фірмамі й грамадzkімі арганізацыямі ў часе рэалізацыі сваіх адукацыйных праграмаў.	1	2	3	4	5
4.	У супрацоўніцтве з мясцовымі ўстановамі дае прыклады прынагоднага выкарыстаныня іхніх пропановаў з мэтай знаёмства сем'яў з іхнімі магчымасцямі й паслугамі.	1	2	3	4	5
5.	Пасыля ўрокаў не зачыняе будынак і абсталяваныне школы для лякальной грамадзкасці.	1	2	3	4	5
6.	Карыстаючыся падтрымкай мясцовых фірмаў, грамадzkіх арганізацыяў і валанцёраў, арганізоўвае дадатковыя заняткі як для	1	2	3	4	5

сваіх вучняў, так і іншых жыхароў ваколіцы.	
7. Зъяўляеца ініцыятарам вырашэння праблемаў мясцовых супольнасцяў „уласнымі сіламі”, запрашаючы супрацоўніцаць прадстаўнікоў гэтых супольнасцяў і інтэгруючы намаганні ўсіх заангажаваных бакоў.	1 2 3 4 5
8. Выкарыстоўвае мясцовыя рэсурсы (фірмы, бібліятэкі, паркі, музэі, і да т. п.) з мэтай пашырэння і ўзбагачэння адукатыўнага асяроддзя вучняў.	1 2 3 4 5
9. Іншая дзеянасць школы ў рамках VI тыпу:	1 2 3 4 5

2.3 Адкуль чэрпаць веды?

Адказваючы на пытанье, заключанае ў назве гэтай часткі працы, можна парэкамэндаваць праграму “Бацькі ў школе”⁴⁵, поўную рознага роду інфармацыі адносна таго, як наладжваць добрыя ўзаемадносіны й супрацоўніцтва паміж школай і яе асяродзьдзем. Адным словам, праграма расказвае пра тое, як плянамерна й систэматычна весьці працу па пераарыенцыі мысленія ўдзельнікаў адукацынага працэсу, напрыклад, бацькоў, настаўнікаў, прадстаўнікоў органаў самакіраванья, на партнэрства, а таксама як зарыентаваць іх на ўзаемныя партнэрскія дзеяніні.

Складовымі элементамі тэорыі арыентацыі зьяўляюцца каштоўнасці, перакананыні, агульныя веды пра дадзеную сферу навакольнай рэчаіснасці, яе ацэнка і магчымасці пэўна акрэсленых паводзінаў⁴⁶. Праграма “Бацькі ў школе”, прынятая Міністэрствам Нацыянальнай Адукацыі (Польшчы) у рамках рэфарматарскіх дзеянінняў, адносіцца да кожнай з гэтых складовых частак, яна закладае асновы дзеля стварэння арыентацыі на партнэрства у асобаў, заангажаваных у працэс адукацыі. У ёй прадстаўленыя дзівye групы праектаў падрабязных дзеянінняў.

1 група – АДУКАЦЫЯ ахоплівае праекты ў сферы адукацыі:

- настаўнікаў, якіх надалей яшчэ не рыхтуюць да супрацоўніцтва з бацькамі й лякальным асяродзьдзем. Я маю на ўвазе праграмы перадышплемнай адукацыі будучых настаўнікаў, дзе назіраецца нястача прадметаў, што ясна акрэслівалі б гэту спэцыялізацыю – адну з найважнейшых прафесійных спэцыялізацыяў. Я думаю таксама пра абвешчаны нядаўна *праграмны мінімум* па спэцыяльнасці *Пэдагогіка*, дзе не сфармульянія неабходныя патрабаваныні. Праграма “Бацькі ў школе” можа стаць прадметам вывучэння, які дапоўніць праграмны курс сучасных пэдагагічных ВНУ: “*Асновы партнэрства: сям'я – школа – гміна*”. У ёй таксама можна з найсьці прапановы для вышэйших прафесійных курсаў па спэцыяльнасці: “*Анімацыя супрацоўніцтва з асяродзьдзем*”. Пад такім самым назовам прапануюцца таксама праекты пасъядыплёмных курсаў і цыклі практичных заняткаў, адрасаваных як настаўнікам, так і бацькам, людзям, якія займаюцца справамі асьветы ў гміне, прадстаўнікам органаў, якія займаюцца курыраваньнем школаў.
- прадстаўнікоў лякальных самакіраваньняў, перад якімі стаяць новыя задачы, звязаныя з прыняццем школаў пад апеку органаў мясцовага самакіраванья і фармаваньнем грамадзкай палітыкі ў гміне. Сярод прадстаўленых у праграме адукацыйных праектаў да іхніх патрэбаў нальбільш набліжаныя пасъядыплёмныя курсы па анімацыі супрацоўніцтва з асяродзьдзем.
- бацькоў, якія на сёньня фармуюць новыя ўзаемадачыненія са школай і зъмяняюць сваю ролю ў адукацыі. У праграме прадстаўленыя шматлікія прапановы, накіраваныя непасрэдна да іх. Сярод іншага практичныя заняткі, курсы на розныя тэмы і з рознай колькасцю гадзінаў, а таксама пасъядыплёмныя (як вышэй) курсы. Зъмест гэтых прапановаў звязаны з фармаваньнем магчымасцяў бацькоўскага ўдзелу ў адукацыі дзяцей, супрацоўніцтве з настаўнікамі, дырэкцыяй, органамі, якія курыруюць школу,

⁴⁵ *Rodzice w szkole*, M.Mendel (red.), Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 1998. Тэкст праграмы апублікаваны таксама ў: *W poszukiwaniu partnerstwa rodziny, szkoły i gminy*, M.Mendel (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.

⁴⁶ Ziółkowski M. (1990): orientacje społeczne jako element mentalności [W:] *Orientacje społeczne jako element mentalności* pod red. J.Reykowskiego, K.Skarzyńskiej, M.Ziółkowskiego, Wydawnictwo NAKOM, Poznań.

лякальной грамадзкасцю. Гэта можа прынесці плён у выглядзе адукацыйных лідэрскіх кадраў у бацькоўскім руху, якія будуць у стане кампэтэнтна інтэграваць асяродзьдзе вакол дзяцей-вучняў.

2 група – ІНФАРМАЦЫЯ складаецца з праектаў у сфэры носьбітаў інфармацыі, якая датычыць правоў й абавязкаў бацькоў, падзелу адказнасці за адукацыю (суадказнасці), магчымасцяў удзелу ў ёй і г. д. Такая інфармацыя зьяўляеца базай, на якой можа быць пабудаванае партнэрства сям'і, школы й гміны. Ня менш важны й шанец інтэрактыўных дзеяньняў і ўзаемнага абмену ў працэсе здабываньня інфармацыі. Гэта мае рашаючы ўплыў на зъмену арыентацыі асобы на партнэрства. Пасёўны ўдзельнік стаеца актыўным, суб'ектам, які фармуе свае веды ў згодна з уласнымі патрэбамі. Програма “*Бацькі ў школе*” бярэ пад увагу абудова згаданых тут аспекты інфармацыі і ўзаємаваньня. У ёй прадстаўленыя між іншым наступныя праекты:

- бацькоўскае радыё й тэлевізія – крыніцы перадачы інфармацыі й генэраторы ідэяў па зъменах у паводзінах удзельнікаў адукацыінага працэсу. Можна прывесці станоўчыя прыклады супольных дзеяньняў настаўнікаў і бацькоў, добрыя прыклады вырашэння лякальных грамадзкіх проблемаў супольнымі сіламі сям'і, школы й гміны. Падобныя функцыі могуць выконваць аудыётэледыскусіі ці начныя размовы ў эфіры радыё і да т. п. Вучыцца адзін у аднаго – гэта значыць ісьці да партнэрства найкарацейшым шляхам.
- часопісы лякальнага й агульнадзяржаўнага харектару – маглі бы зъмяшчаць інфармацыю пра школьную рэчаіснасць, умовы, якія стварае атачэнне для школьнікаў, іхніх бацькоў, настаўнікаў. Напрыклад, падрабязную інфармацыю аб прапанаваных школаў ды іншых установаў, дзейнасць якіх скіраваная на выхаваўчыя атачэнніне дзіцяці, якая можа быць асновай выбару – аднаго з найважнейшых элементаў адказных дзеяньняў бацькоў, якія ўсведамляюць сваю ролю ў адукацыі ўласных дзяцей.
- Бацькоўскі сайт – гэта зреалізаваны на пачатку 2000 году праект інтэрнэтнай старонкі, адрасаванай бацькам дзяцей школьнага ўзросту (<http://rodzice.vulcan.pl>). Старонка можа таксама зацікавіць настаўнікаў, прадстаўнікоў лякальных самакіраваньняў, якія фармуюць грамадзкую палітыку ў гміне, а таксама іншых асобаў. На ёй зъмяшчаецца ня толькі багаты збор інфармацыі юрыдычна-арганізацыйнага харектару, што тычыцца ўдзелу бацькоў у адукацыі дзяцей, але таксама інтэрактыўныя съцежкі, якія дазваляюць абменывацца поглядамі, атрымліваць дадатковую інфармацыю, будаваць уласныя гіпэртэксты, якія адпавядаюць актуальным патрэбам, і да т. п.

Програма “*Бацькі ў школе*” накіраваная на плянавую, систэматычную пабудову асноваў дзеля адукацыінага партнэрства. Яна сугучная з праектам рэформы систэмы адукацыі Польшчы і, па сутнасці, стварае шанец для больш поўнай рэалізацыі рэформы, між іншым, дзякуючы набліжэнню школы да грамадзкасці, дзякуючы таму, што сама школа стаеца больш „грамадзкай”. Гэтаму служыць пастулюванае ў праограме адукацыінага партнэрства. Магчыма, варта прыгадаць, што яно ня мае нічога супольнага з бурнай пэрмісіўнасцю, якую зь ім звычайна асацыяюць, з празьмерным скарачэннем дыстанцыі, калі пачынаюць па-сяброўску абдымацца ў звяртніца адзін да аднаго на „ты”. Партынерства – гэта ўзаемадачыненьні людзей, якія ўсведамляюць, што яны зъяўляюцца чымсьці каштоўным цэлым (лацінскае *pars* азначае *частку...*). Бязь дзейнасці няма партнэрства. Партинерства мае супольную мэту і абавіраеца на супольныя каштоўнасці. Варта зазначыць, што аўтаномія партнера і супрацоўніцтва займаюць сярод іх асабліва значнае месца. Яны маюць вялізны, калі не найбольшы ўплыў на форму й працэс партнэрскіх узаемных дзеяньняў.

І яшчэ адно: партнэрства рэдка калі дасягаецца бязь цяжкасця ў. Яно мае кшталт ідэалу, для якога характэрна тое, што яго ніколі не дасягнеш, а сутнасць яго ў тым, што набліжаюцца да яго паступова. Хацелася б, каб менавіта праграма “*Бацькі ў школе*” і перадусім ідэя, якую яна нясе, падтрымвалі гэтую вандроўку, не дазваляючы тым, хто за гэта ўзяўся, адмаўляцца ад абраных мэтаў.

З думкай аб падрыхтоўцы кадраў аніматараў супрацоўніцтва з асяродзьдзем, ніжэй прадстаўляю канцепцыю праграмы трохгадовых вышэйшых прафесійных курсаў у сфэры анімацыі. Гэта можа зацікавіць пэдагагічныя ВНУ, якія ймкнуцца паширыць сьпіс сваіх прапановаў па спэцыялізацыях, якія адпавядаюць сучасным патрэбам рынку адукацыйных паслугаў.

У сувязі з тым, што ўжо зъдзейснілася на практицы й пацвердзіла патрэбу свайго існавання дзейнасць пасыльдыплёмных курсаў анімацыі супрацоўніцтва з асяродзьдзем⁴⁷, прадстаўляю таксама праграмную канцепцыю курсаў, якая закранае арганізацыйныя пытанні. Гэта можа спатрэбіцца стваральнікам падобных канцепцый, якія абапіраліся б на акадэмічныя цэнтры, на камунікацыйныя школы, зацікаўленыя ў адукацыйнай лідэраў у сваім асяродзьдзі.

Абедзьве прапановы маюць аўтарскі характар. Прадстаўляю іх з надзеяй на іх творчае выкарыстанне ў асяродзьдзях, зацікаўленых у сеагульна карыснымі пераўтварэннямі грамадзкай рэчаіснасці.

ВЫШЭЙШЫЯ ПРАФЕСІЙНЫЯ КУРСЫ: АНІМАЦЫЯ СУПРАЦОЎНІЦТВА З АСЯРОДЗЬДЗЕМ

Проект

Кандыдаты

Выпускнікі сярэдніх школаў. Асобы, зацікаўленыя ў працы сацыяльнага характару, камунікатыўныя, ахвотныя дзейнічаць разам з іншымі.

Набор

На падставе конкурсу атэстатаў сталасці.

Від курсаў і спэцыяльнасць

Вышэйшыя спэцыяльныя, трохгадовыя.

Курсы ў сферы грамадzkіх навукаў, па спэцыяльнасці: пэдагогіка – анімацыя супрацоўніцтва з асяродзьдзем.

Выпускнікі курсаў атрымліваюць дыплём *бакалаўра анімацыі супрацоўніцтва з асяродзьдземем*.

Характарыстыка прафесіі аніматара супрацоўніцтва з асяродзьдземем (мэты й праграма наўчання)

Кампетэнцыі аніматара, якія фармуюцца ў часе курсаў, зьяўляюцца асновай ягонай эфектыўнай працы пры стварэнні адпаведных карысных умоваў дзеля развіцця

⁴⁷ Пасыльдыплёмныя курсы анімацыі супрацоўніцтва з асяродзьдземем з посыпехам дзейнічалі ў структурах Гданьскага ўніверсітэту з 1999 г., што год выпускаючы ў сьвет 40 лякальных аніматараў супрацоўніцтва з асяродзьдземем.

партнэрства сэм'і, школы й гміны, ініцыяваньня дзеяньняў, якія інтэгруюць гэтыя тры асяродзьдзі вакол дзіцяці ягонаі адукцыі, у згодзе з лякальнай і сямейнай культурнай спэцыфікай. Курсы павінны падрыхтаваць яго да рэалізацыі разнародных форм аў партнэрскіх дзеяньняў па шасьці тыпах, шырэй апісаных у раздзеле 3.1 (бацькоўства, камунікацыя, хатняе навучанье, валантарыят, супольнае кіраўніцтва, супрацоўніцтва з атачэннем).

Такім чынам, ён павінен адразу ініцыяту пазыцыяй, адкрытай на грамадзкае асяродзьдзе, крытычнай і творчай, прычым у мысьленьні й дзеяньнях ён павінен быць асобай, зарыентаванай на партнэрства.

У багаж ягоных ведаў ў здольнасці апрача кампетэнцыяў сацыяльнага дзеяча, павінны ўваходзіць элемэнты кампетэнцыяў настаўніка пачатковай адукцыі, а таксама псыхатрапэўта й трэнера ў сфэры трэнінгу творчасці, аналізу міжчалавечых зносінаў, і да т. п.

Далейшую характеристыку складае клясыфікацыя кампетэнцыяў, прывязаная да заданьняў па шасьці тыпах супольных дзеяньняў сям'і, школы й гміны.

Табліца: Структура праграмнага зъместу курсаў – кампетэнцый й заданьні выпускнікоў

Арыентацыя на партнэрства	Элемэнты сацыяльных кампетэнцыяў	Элемэнты кампетэнцыяў у сферы пачатковай адукцыі	Элемэнты творчых і псыхатрапэўтычных кампетэнцыяў
<i>Прадметы:</i> 1. Філязафічныя мадэлі тоеснасці 2. Грамадзкая псыхалёгія 3. Тэорыі сацыялізацыі 4. Адукацыя й культура 5. Тэорыі партнэрства 6. Мэтадалёгія грамадzkіх дасьледаваньняў	<i>Прадметы:</i> 1. Грамадзкая пэдагогіка – апякунчая і сацыяльная праца 2. Грамадзкая палітыка 3. Юрыдычныя асновы партнэрства сям'і, школы й гміны	<i>Прадметы:</i> 1. Уводзіны ў раннешкольную (пачатковую) пэдагогіку 2. Асновы пэдагагічнай тэрапіі 3. Практычныя курсы выхаваўчых здольнасці	<i>Прадметы:</i> 1. Трэнінг творчасці 2. Драма 3. Анімацыя культуры 4. Аналіз міжчалавечых зносінаў
<i>Блёк мае першасныя характеристары парадунаны з наступнымі праграмнымі элемэнтамі</i>	<i>Падрыхтоўка да рэалізацыі заданьняў па наступных тыпах супольных дзеяньняў:</i> - Супольнае кіраўніцтва - Супрацоўніцтва з атачэннем	<i>Падрыхтоўка да рэалізацыі заданьняў па наступных тыпах супольных дзеяньняў:</i> - бацькоўства - хатняе навучанье	<i>Падрыхтоўка да рэалізацыі заданьняў па наступных тыпах супольных дзеяньняў:</i> - камунікацыя - валантарыят

Арыентацыя на партнэрства

У часе курсаў фармуюцца наступныя элемэнты йрысы гэтай арыентацыі:

- перакананьні (адносна бацькоўскай і грамадзкай адказнасці за дзіця ў ягоную адукацыю, супольнай адказнасці ўсяго грамадзкага атачэння, у якім жыве дзіця);
- каштоўнасці (сярод іншага правы партнераў і партнэрскае супрацоўніцтва як адно цэлае);
- агульныя веды пра рэчаіснасць (апісаньне ў дыягназаваньне сучаснага стану грамадзкасці, паводзінаў і пазыцыяў партнераў, тлумачэнне іх прычынаў, прагнаваньне развіцця партнёрства, распазнаваньне бар'ераў, чарговых мэтаў, і да т. п.);
- ацэнка – вынікае між іншым з параўнаньня бачнага образу рэчаіснасці з прызнанымі каштоўнасцямі (напрыклад, партнэрскае супрацоўніцтва), якія выконваюць ролю қрытэрыяў ацэнкі;
- гатоўнасць да адпаведных паводзінаў (у дачыненіі да дзяцей, бацькоў, прадстаўнікоў лякальной грамадзкасці, напрыклад, гатоўнасць да супольных дзеяній, вырашэння паўсталых проблемаў „супольнымі сіламі”, адкрытасць на патрэбы ў правы іншых).

Веды і ўменьні, звязаныя з развіццем названых вышэй рысаў „арыентацыі на партнёрства”, могуць фармавацца ў рамках прадметаў з галіны грамадзкіх науک разам з мэтадалёгіяй дзеяніяў у іхніх рамках. Філязофія: між іншым мадэлі тоеснасці; псыхалёгія і сацыялёгія: грамадзкая працэсы ў зьявы, першасная і другасная сацыялізацыя, інтэракцыянізм, і да т. п.; пэдагогіка: урастаньне ў культуру пры дапамозе выхаваўчых узаемадзеяніяў, харкторыстыка складовых працэсаў адукацыі, пэдагогіка дыялёгу і іншае. Гэтыя прадметы звязаныя асноўным блёкам на фоне далейшых рэкамэндаваных кампэтэнцыяў.

Зарыентаваныя на партнёрства выпускнікі курсаў будуть ствараць вакол сябе клімат дыялёгу ў паразуменьня, супольных дзеяніяў, у якіх адначасова важныя правы ўсіх заангажаваных суб'ектаў, а таксама мэта і факт супрацоўніцтва. Яны станутца ініцыятарамі лякальных мерапрыемстваў, якія інтэгруюць грамадзкасць і пераўтвараюць яе ў супольнасць, будуць натхняць іншых і пабуджаць іх да дзейнасці ўласным энтузіязмам.

Элемэнты сацыяльных кампэтэнцыяў

Аніматар супрацоўніцтва з асяродзьдзем у часе курсаў павінен засвойваць веды па грамадзкай пэдагогіцы, якія дазволяюць яму зразумець складаныя зьявы, якія адбываюцца ў дачыненіях дзіця-сям'я-школа-установы асьветы і выхавання, а таксама ў абсягу актуальнай грамадзкой палітыкі. Ён павінен таксама фармаваць у сабе здольнасці, якія дапамогуць яму рухацца паміж суб'ектамі згаданых дачыненіяў (знаёмства з юрыдычнымі і фармальными працэдурамі, формамі камунікавання ды ініцыявання супольнай актыўнасці). У рамках сацыяльных кампэтэнцыяў ён павінен быць падрыхтаваны да реалізацыі заданіяў, акрэсленых у наступных тыпах супольных дзеяніяў сям'і, школы і лякальной супольнасці:

Супольнае кіраўніцтва

Уключэнне бацькоў у прыняцце рашэнняў адносна розных справаў, звязаных з жыццем школы, развіццем бацькоўскай рэпрэзэнтацыі, удасканальваньне лідэраў: Некалькі прыкладаў, узятых з польскіх реаліяў:

- паўставаньне і актыўнасць бацькоўскіх, бацькоўска-настаўніцкіх і вучнёўскіх арганізацый і рэпрэзэнтацый (напрыклад, рады школаў, бацькоўскія рады, ваяводзкая бацькоўскія рады, грамадзкая аб'яднаньні, такія як Грамадзкае Асьветнае Таварыства і іншыя); паўставаньне кансультатыйных органаў па шчыльна акрэсленых проблемах (напрыклад, школьнія праграмы, бяспека

дзяцей, школьнны пэрсанал, кадры і да т. п.). Аб'ядноўваючы бацькоў, настаўнікаў ды іншых зацікаўленых, такія рады могуць непасрэдным чынам прычыніцца да вырашэння актуальных проблемаў і інтэграваць лякальную грамадзкасць у рамках супольных дзеянняў. Іхняе функцыянаванне стварае таксама плоскасць, на якой зьяўляючыя ўласцівасці свае здольнасці лідэры дадзенай грамадзкасці, паствуроваючыя традыцыі рэпрэзэнтатыўных добраахвотных дзеянняў бацькоў;

- незалежныя групы ціску (бацькоўская лобі) і праца бацькоў на карысць школы;
- камітэты, камісіі, рады, якія аб'ядноўваюць рэпрэзэнтантаў бацькоўскага асяродзьдзя і дзейнічаюць на лякальным узроўні (гмінныя самакіраванні) на карысць сем'яў і мясцовай грамадзкасці;
- інфармацыя для прадстаўнікоў бацькоў на тэму школьніх выбараў і выбараў на ўзроўні гміны;
- эфектыўнае функцыянаванне систэмы камунікацыі паміж прадстаўнікамі бацькоў і ўсімі сем'ямі школы, гміны.

Супрацоўніцтва з атачэннем

Распазнаванне і інтэграванне дапаможных дзеянняў і паслугаў лякальнага асяродзьдзя (асобы, установы) для школ, сем'яў, дзяцей.

Прыкладамі ў гэтай сферы могуць быць:

- пастаяннае інфармаванне бацькоў і вучняў пра лякальныя мерапрыемствы, датычныя здароўя, культуры, адпачынку, грамадзкай дапамогі і іншыя праграмы, паслугі;
- інфармацыя пра грамадзкую дзеянісць у лякальным асяродзьдзі, звязаную з адукацыйнымі мэтамі, датычнымі дзіцячі, бацькоў;
- інтэграванне разнастайных дзеянняў на карысць сям'і і дзіцяці ў партнэрскім паразуменні са школай. Гаворка тут пра тое, каб не абмінаць сям'ю і ставіцца да яе як да партнёра ў грамадzkіх дзеяннях, дзеяннях самакіравання, культурных, гаспадарчых, бюджетных дзеяннях гміны на карысць дзіцяці і сям'і;
- дзеянні дзяцей, сем'яў і школы на карысць лякальнага асяродзьдзя, напрыклад, збор другаснай сырэвіны, культурныя ініціятывы: канцэрты, выступы і да т. п. для пэнсіянераў, паціентаў шпіталяў і іншага;
- удзел выпускнікоў школаў у рэалізацыі праграмаў для вучняў.

Дасягненню згаданых мэтаў будуть спрыяць курсы па такіх предметах, як грамадзкая пэдагогіка – апякунчая і сацыяльная праца, элементы грамадзкай палітыкі, юрыдычныя асновы ўзаемадзеяння сям'і, школы і самакіравання.

Элементы кампетэнцыяў у сферы пачатковай адукацыі

Курсы павінны падрыхтаваць студэнтаў – шляхам данясення неабходнай інфармацыі па пачатковай пэдагогіцы – да працы на прасторы паміж сям'ёй і школай. У пераважнай меры яны будуць датычыць пытаньня супрацоўніцтва, якое мае на мэце дапамогу дзецям у вучобе і вырашэнні выхаваўчых проблемаў. Такім чынам, гаворка вядзеца галоўным чынам пра дзеянісць па двух тыпах узаемных дзеянняў: „бацькоўства” і „хатніе навучанье”.

Бацькоўства

Дапамога бацькам і сем'ям у стварэнні хатніга асяродзьдзя падтрымкі вучняў. Сярод прыкладаў такіх дзеянняў можна назваць між іншым:

- прапанову зъмяніць хатнія ўмовы так, каб яны падтрымлівалі адукацыю дзіцяці;

- курсы, відэапрэзэнтацыі, кампютарныя й тэлефонныя формы перадачы інфармацыі пра магчымасьці падтрымкі дзіцяці ў ягонай адукацыі й выхаваньні ў кожнай з фазаў развіцця;
- адукацыя бацькоў у форме курсаў (між іншым навучанье бацькоў, звязанае зь іхнай вучобай у ВНУ й набыццём новых кваліфікацыяў). У школе, дзе вучыцца іхняе дзіця, яны могуць весьці некаторыя прадметы ў рамках сярэдняй адукацыі ці каледжу, могуць таксама скончыць кваліфікацыйныя курсы ў рамках розных спэцыялізацыяў. Любыя школы – гэта адкрытая на іншых людзей простора. Яна можа быць неабмежавана шырокай. У рамках гэтага тыпу супольных дзеяньяў можна рэкамэндаваць таксама курсы, датычныя падтрымкі дзяцей іхнімі бацькамі, напрыклад, падтрымка працэсу навучанья чытанью, пісанью, лічэнню. Тут можна дадаць і спэцыфічныя курсы ў сферы дзіцячых хатніх заданьняў. У часе выкананьня такіх заданьняў вучнямі, бацькі маюць шанец на патрэбныя ім веды й здольнасці па эфектыўнай падтрымцы дзіцяці ў ягоных хатніх занятках, якія выконваюць прынцыповую ролю ў працэсе адукацыі.
- рэалізацыя праграмаў падтрымкі сям'і ў сферы пытаньняў, звязаных са здароўем, харчаваньнем, і да т. п. (гаворка тут галоўным чынам пра пашырэньне ведаў і прадстаўленне пэўных мадэляў паводзінаў);
- інфармацыя аб школах у сваёй мясцовасці і патэнцыйныя магчымасьці для дзіцяці, якое выходзіць на чарговы ўзровень школьнай адукацыі (напрыклад, перед паступлением у гімназію ці ліцэй).

Хатніе навучаньне

Азнаямленне бацькоў зь інфармацыяй і плянамі, якія тычацца дапамогі дзецям у выкананьні хатніх заданьняў і разнастайных пазашкольных дзеяньнях, звязаных з рэалізацыяй школьнай праграмы.

Тут могуць быць наступныя прыклады:

- поўная інфармацыя адносна патрабаваньняў да ведаў і здольнасцяў дзіцяці (адукацыйныя стандарты);
- інфармаванне аб прынятай у школе/клясе ацэнцы хатніх заданьняў і спосабах манітаравання, дыскутавання наконт школьнай працы дома;
- інфармацыя адносна таго, як дапамагаць вучням у больш эфектыўнай вучобе, зыходзячы з атрыманых імі ў школе адзнакаў;
- даступнаць інфармацыі аб заплянаваных хатніх заданьнях, а таксама аб тым, што ў канкрэтны момант дзіця праходзіць у школе;
- расклады хатніх заняткаў бацькоў і вучняў (створаныя згодна з рытмам школьнай працы і ўласнымі ўмовамі);
- „сямейная матэматыка” й іншыя віды адукацыйнай дзейнасці дзяцей з сем'ямі ў школе;
- „пакеты заданьняў на вакацыі”, што рыхтуе настаўнік, які бярэ пад увагу прапановы лякальных культурна-асветных, апякунча-выхаваўчых і іншых установаў;
- уздел сем'яў (бацькоў і дзяцей) у штогадовым акрэсленіні індывідуальных адукацыйных мэтаў, а таксама плянаваньні далейшага адукацыйнага шляху.

Падрыхтоўка да выкананьня задачаў, якія месцяцца ў прыведзеных вышэй тыпах узаемных дзіцяньняў, звязаная з дасягненнем належнага ўзроўню арыентацыі ў пытаньнях раньнешкольнай (пачатковай) пэдагогікі. Гэта аснова падтрымкі дзіцяці-вучня шасціклясавай пачатковай школы і ягоных бацькоў у пераадольваньні цяжкасцяў у навучаньні (найчасцей у чытаньні, пісаньні, пачатковых матэматычных

дзеяньнях) і вырашэньні выхаваўчых праблемаў, у чым, як высьвятляеца, вельмі дапамагаюць мэтады, распрацаваныя на базе раннешкольнай адукацыі. Прыклады прадметаў з гэтай сферы, гэта ўводзіны ў раннешкольную пэдагогіку, асновы пэдагагічнай тэрапіі, практычныя курсы па выхаванні.

Элемэнты творчых і псыхатэрапэўтычных кампэтэнцыяў

У адукацыі аніматара супрацоўніцтва з асяродзьдзем істотную ролю маюць веды й здольнасці ў сферы творчага вырашэння праблемаў мэтадамі псыхатэрапіі, якія выкарыстоўваюць у сям'і, школе ды розных іншых грамадzkих групах. Без фармаванья іх, рэалізацыя задачаў па чарговых тыпах супольных дзеяньняў сям'і, школы й гміны была б складанай альбо немагчымай.

Камунікацыя

Пошуку эфектыўных формаў камунікацыі паміж школай і сям'ёй па пытаньнях праграмы навучання й посьпехаў у развіцці дзяцей. Прыклады такіх дзеяньняў між іншым наступныя:

- індывідуальныя сустрэчы з бацькамі і неабходны акцэнт на іх рэгулярныя харектар, несупынная рэалізацыя дзеяньняў у гэтай сферы. Настаўнік як ключавая асона ў ініцыяванні супольных дзеяньняў на адrezку школа-дом можа спыняцца ў сувязі зь няўдачамі. Разумеючы карысць, якую дае ягонае супрацоўніцтва з домам, ён павінен несупынна спрабаваць навязваць контакты, індывідуалізуючы мэтады, шукаючы новыя формы;
- дапамога сем'ям у камунікацыі. Гэта пастуляванье выкарыстання аднолькавай для ўсіх партнераў і безаговорочна зразумелай усім мовы. Поступ у расслаеніі грамадзтва, культурныя адрозненіні, дамінаванне каляровых друкаваных выданьняў і пашырэньне ўплыву візуальнай культуры спрыяюць выкарыстанню розных культурных кодаў, якія неталерантна ставяцца да паасобных грамадzkих групаў і абмяжоўваюць іх шанцы на дыялёг й паразуменніе. Выпрацоўка думкі настаўнікаў адносна гэтых фактаў з'яўляецца важнай задачай. Гэта яны маюць у сваіх руках шанцы для эфектыўнай камунікацыі ў групе, якая дзейнічае часцей за ўсё пад іхнім кіраўніцтвам. Перакладанье камунікацыйных кодаў: зь візуальнага на вэрбальны і наадварот, з аблежаванага на развітвы і наадварот – можа стацца шырока распаўсюджанай практыкай, якую ініцыяюць настаўнікі. Карысць ад гэтай практыкі датычыць камунікацыйных і крытычных кампэтэнцыяў, якія растуць разам з практыкай;
- інфармацыю пра посьпехі дзіцяці дасылаюць бацькам у выглядзе брашураў альбо ўлётак з просьбай выказаць камэнтар і развагі адносна далейших дзеяньняў (прычым гаворка тут не пра заўвагі ў дзёйніку адносна паводзінаў, а пра нешта накшталт дакладу, датычнага розных дасягненняў і праблемаў дзіцяці);
- дамовы паміж бацькамі й вучнем, на падставе атрыманай са школы інфармацыі, якія адбываюцца ва ўмовах кансультацыяў з настаўнікам;
- формы пастаяннага контактавання школы/настаўніка з бацькамі (тэлефонны контакт, інфармацыйныя лісты настаўніка да бацькоў паасобных вучняў альбо ўсяе класы, брашуры, і да т. п.);
- поўная й ясная інфармацыя, датычная адукацыйнай палітыкі, канцэпцыі школы, яе праграмаў, рэформаў, этапаў пэрспэктыўнага развіцця і да т. п.

Валантарыят

Прыцягванье і арганізацыя бацькоўскай дапамогі й падтрымкі.

Практычныя магчымасці й задачы ў дадзенай сферы гэта, напрыклад:

- Школьныя й клясныя праграмы добраахвотнай бацькоўскай дапамогі настаўнікам, адміністрацыі школынаму пэрсаналу, вучням і іншым сем'ям;
- „бацькоўскі пакой” альбо „школьны сямейны цэнтар” як месца працы добраахвотнікаў, месца іхніх сустрэчаў і нарадаў, арганізацыі падтрымкі для сем'яў;
- штогадовае анкетаванье, якое праводзіцца з мэтай азнаямлення з магчымасцямі й здольнасцямі бацькоў, рэсурсамі іхняга вольнага часу, магчымасцямі, звязанымі зь іхнімі месцамі працы, жыхарства і да т. п. Такія анкетаваньні могуць спадарожнічаць якім-небудзь съятам і распаўсюджвацца, напрыклад, на віншавальных паштоўках;
- „клясныя бацькі” (штогод абіраюць „клясную матулю” й „кляснага тату”), „тэлефоннае дрэва” (інфармацыйная сетка, сутнасьць якой у перадачы атрыманай інфармацыі чарговай асобе з „галіны”. Сыстэма гэтая дазваляе пазбягаць клопатнага тэлефанаванья аднае асобы да ўсіх астатніх) і іншыя формы, якія дазваляюць хутка распаўсюджваць патрэбную сем'ям інфармацыю;
- „бацькоўскія патрулі” і іншыя дзеянні, накіраваныя на бяспеку дзяцей і найпаўнайшую рэалізацыю адукатыных працэсаў ва ўсіх асяродзьдзях іхняга жыцця.

Творчыя ініцыятывы і вырашэнне проблемаў су польнымі намаганьнямі, эфектыўная камунікацыя, пошук і прыцягванье су працоўнікам, валанцёрам, арганізацыя грамадзкай падтрымкі й партнэрскага ўзаемадзеяння – гэта групы пералічаных вышэй задачаў. Падыход да іх вырашэння звязаны з авалоданьнем прынцыпам псыхалёгіі і педагогікі творчасці, а таксама псыхатэрапэўтычных мэтадаў. Іх можна знайсці ў прapanаваных предметах вывучэння, такіх як трэнінг творчасці, драма, анимация культуры, аналіз чалавечых узаемадачыненняў.

Апрача рэкамэндаванага, значную ролю ў падрыхтоўцы аніматараў су працоўніцтва з асяродзьдзем выконвае практыка, якая павінна ахапіць усе тыпы партнэрскіх узаемных дзеянняў, зь якімі студэнты знаёмяцца ў часе курсаў. Месцам яе правядзеньня павінна быць школа, сям'я і атачэнне вучня, мясцовыя самакіраваньні і ўсе ўстановы, якія ў бліжэйшым навакольлі працуяць на карысць дзіцяці і сям'і.

Дыплём

Выпускнікі курсаў атрымліваюць дыплём бакалаура па анімацыі і су працоўніцтва з асяродзьдзем на падставе здачи ўсіх залікаў і іспытаў, прадугледжаных праграмай курсаў, і становічай адзнакі, а таксама абароны дыплёмнай працы.

Праграма й плян курсаў

Асноўны блёк

Арыентацыя на партнэрства

Філязофічныя мадэлі тоеснасці – 30 гадзін (лекцыя). Іспыт.

Грамадзкая псыхалёгія – 30 гадзін (лекцыя). Іспыт.

Тэорыі сацыялізацыі – 30 гадзін (лекцыя). Іспыт.

Адукацыя й культура – 30 гадзін (лекцыя). Іспыт.

Тэорыі партнэрства – 15 гадзін (лекцыя). Іспыт.

Мэтадалёгія грамадzkіх даследванняў – 60 гадзін (лекцыя). Іспыт.

Дадатковыя блёкі

1. Элемэнты сацыяльных кампетэнцыяў

Грамадзкая пэдагогіка – апякунчая й сацыяльная праца – 120 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Грамадзкая палітыка – 30 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Юрыдычныя асновы партнэрства сям'і, школы й гміны – 15 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

2. Элемэнты кампэтэнцыяў у сферы пачатковай адукцыі

Уводзіны ў раньнешкольную пэдагогіку – 120 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Асновы пэдагагічнай тэрапіі – 60 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Практыка выхаваўчых здольнасцяў – 60 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

3. Элемэнты творчых і псыхатэрапэўтычных кампэтэнцыяў

Трэнінг творчасці – 60 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Драма – 60 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Анімацыя культуры – 60 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Аналіз міжчалавечых зносінаў – 60 гадзін (практычныя заняткі). Залік.

Дыплёмы сэмінар – 120 гадзін. Залік.

Факультатывы на выбар – 120 гадзін. Залік.

Практыка на працягу навучальнага году – 120 гадзін. Залік.

Пастаянная практика – 120 гадзін. Залік.

Усяго на працягу трох гадоў курсаў: **1700** гадзін.

Плян навучання:

Прадмет	Форма заняткаў	Форма заліку	Колькасць гадзін па паасобных курсах навучання					
			I курс		II курс		III курс	
			Сэм. I	Сэм. II	Сэм. III	Сэм. IV	Сэм. V	Сэм. VI
Філязафічныя мадэлі тоеснасці	Лекцыя	Ісп.	30					
Грамадзкая псыхалёгія	Лекцыя	Ісп.	30					
Тэорыі сацыялізацыі	Лекцыя	Ісп.		30				
Адукцыя й культура	Лекцыя	Ісп.		30				
Тэорыі партнэрства	Лекцыя	Ісп.			15			
Мэтадалёгія грамадzkіх дасылдаванньняў	Лекцыя	Ісп.			30	30		
Грамадзкая пэдагогіка – сацыяльная апякунчая праца	Практика. заняткі	Зал.	30	30	30	30		
Грамадзкая палітыка	Практика. заняткі	Зал.				15	15	

	кі							
Юрыдычныя асновы партнэрства сям'і, школы й гміны	Практ. заняткі	Зал.			15			
Уводзіны ў раньнешкольную пэдагогіку	Практ. заняткі	Зал.	30	30	30	30		
Асновы пэдагагічнай тэрапіі	Практ. заняткі	Зал.			30	30		
Практыка выхаваньня	Практ. заняткі	Зал.		30	30			
Трэнінг творчасці	Практ. заняткі	Зал.				30	30	
Драма			30	30				
Анімацыя культуры					30	30		
Аналіз міжчалавечых зносінаў							30	30
Дыплёмы сэмінар		Зал.			30	30	30	30
Факультатывы	Практ. заняткі						60	60
Практыка на працягу навучальнага году		Зал.		30	30	30	30	
Пастаянная практика		Зал.	100	100	100	100	100	
Усяго:			250	310	370	355	295	120
			560		725		415	
			1700					

ПРАГРАМА

ПАСЬЛЯДЫ ПЛЁМНЫХ КУРСАЎ АНІМАЦЫІ СУПРАЦОЎНІЦТВА З АСЯРОДЗЬДЗЕМ

Уступ

Праграма курсаў зьяўляеца падрабязнай аўтарскай вэрсіяй аднае з частак праграмы „Бацькі ў школе”, распрацаванай па замове Міністэрства Нацыянальнай Адукацыі. Асноўнай яе мэтай ёсьць фармаванье асноваў дзеля супольных партнэрскіх дзеяньняў сям’і, школы й гміны, што звязана з адукацыяй асабаў, якія ўваходзяць у гэтыя асяродзьдзі – у тым ліку настаўнікаў, бацькоў, прадстаўнікоў органаў лякальнага самакіраваньня. Курсы створаныя з думкай пра іх. Распрацоўка сталася магчымай, дзякуючы рэкамэндацыі сэнату Гданьскага ўніверсytetu ад 28 студзеня 1999 году.

Адрасаты курсаў

- Выпускнікі вышэйшых навучальных установаў рознага профілю (магістры й бакалаўры), спэцыялісты ў галіне грамадzkіх навук і пэдагогі.
- Прадстаўнікі органаў, якія курыруюць школы (галоўным чынам пэрсанал гмінных аддзедзелаў асьветы, прадстаўнікі органаў, якія курыруюць непублічныя школы, напрыклад, фундацыі і інш.).
- Настаўнікі, дырэкторы пачатковых школаў, прадстаўнікі любых установаў асьветы, апекі, тэрапіі.
- Чальцы грамадzkіх аб’яднанняў, аніматары культуры.
- Валанцёры, якія працуюць на грамадzkіх пачатках.

Мэты курсаў

Падрыхтоўка кадраў, здольных будаваць партнэрства ў супольных дзеяньнях трох асяродзьдзяў жыцьця й адукацыі дзіцяці: сям’і, школы і мясцовай грамадзкасці, – шляхам:

- стварэння асноваў дзеля поўнай рэалізацыі правоў дзіцяці, а таксама правоў і абавязкаў бацькоў у сувязі са зменамі функцыянаваньня школы, органаў мясцовага самакіраваньня і розных мясцовых установаў (стварэнне ў рэалізацыя лякальных праектаў у гэтай сферы);
- дэмакратызацыі грамадzkага жыцьця, якая адбываецца разам з правамоцным уваходам бацькоў у працэс адукацыі дзіцяцей і развіццём супольнасных сувязяў паміж сям’ёй, школай і лякальной грамадзкасцю;
- развіцця форм і павелічэння маштабу ўдзелу бацькоў у адукацыі ўласных дзіцяцей, што азначае іхні большы ўплыў і ўдзел у школьнім жыцьці, жыцьці лякальнай супольнасці;
- інтэграваньня лякальных ініцыятываў, сканцэнтраваных вакол дзіцяці-вучня і ягонай сям’і, стымуляваньня ўзаемнасці ў дзеяньнях, якія адбываюцца ў рамках кожнага з асяродзьдзяў жыцьця дзіцяці.

Мэты курсаў адлюстроўваюць актуальныя грамадzkія патрэбы. Яны ўзгодненыя з напрамкам рэформы асьветы й самакіраваньня. Кампэтэнцыі выпускнікоў могуць аказацца важным чыннікам, ад якога залежыць добрая рэалізацыя абедзвюх згаданых рэформаў. Можна сцвердзіць, што іхняя паспяховасць выражается ў асбах аніматараў супрацоўніцтва з асяродзьдзем і праяўляеца ў дзейнасці, да якой рыхтуюць на курсах. Функцыянуючы на прасторы паміж лякальным асяродзьдзем (таксама самакіраваньнем), пачатковай школай, якая звычайна з самакіраваньнем звязана, і сем’ямі вучняў, аніматары могуць запоўніць яе нічымі

грамадzkіх повязяў, супольных дзеяньняў, крыніцай і карыстальнікам чаго будзе дзіця, што пачынае жыцьцёвы шлях. Рэч у тым, што дзякуючы і згодна са сфермаванымі ў часе навучанья навыкамі, выпускнікі змогуць выконваць задачы, сутнасць якіх у запаўненні згаданай прасторы формамі такой дзеянасці, якую адрознівае партнэрства, і якая вядзе да грамадzkай аўтакрэацыі.

Зъмена поглядаў у прафэсійнай дзеянасці ўдзельнікаў курсаў

Зъмены ў поглядах удзельнікаў павінны праяўляцца галоўным чынам у дачыненьні да адносінаў з бацькамі, лякальной грамадзкасцю, прадстаўнікамі органаў самакіраванья⁴⁸. Гэта можна назваць арыентатацыяй на партнэрства. Фармуемы мі ў часе навучанья на курсах яе рысамі зъяўляюцца:

- перакананыні (аб бацькоўскай і грамадzkай адказнасці за дзіця й ягоную адукцыю, аб супольнай адказнасці ўсяго грамадzкага атачэння, у якім жыве дзіця);
- каштоўнасці (у тым ліку правы партнераў і партнэрскае супрацоўніцтва як адно цэлае);
- агульныя веды пра рэчаіснасць (апісаныне й дыягназаваныне цяперашняга стану грамадзкасці, паводзінаў і пазыцыяў партнераў, тлумачэнні іх прычынаў, прагнаваныне развіцця партнэрства, бачаныне перашкодаў і бар'ераў, чарговых этапаў, і да т. п.)
- ацэнка – вынікае між іншым з парайонаныя бачнага образу рэчаіснасці з прызнанымі каштоўнасцямі (напрыклад, партнэрскае супрацоўніцтва), якія выконваюць ролю қрытэрыяў ацэнкі;
- гатоўнасць да адпаведных паводзінаў (у дачыненьні да дзяцей, бацькоў, прадстаўнікоў лякальных супольнасці, напрыклад, гатоўнасць пачаць супольныя дзеяньні, вырашаць праблемы „уласнымі сіламі”, адкрытасць на патрэбы й правы іншых).

Зарыентаваныя на партнэрства выпускнікі курсаў будуць ствараць вакол сябе клімат дыялёгу й паразумення, супольных дзеяньняў, у якіх адначасова бяруцца пад увагу права ўсіх суб'ектаў супрацоўніцтва, а таксама мэты й сам факт супрацоўніцтва. Яны стануцца юніцыятарамі лякальных мерапрыемстваў, якія інтэгруюць грамадzкасць і пераўтвараюць яе ў супольнасць, будуць натхняць іншых і пабуджаць іх да дзеяньняў уласным энтузіазмам.

Гміна, як месца, якое павінна дапамагаць так ім людзям, бо гэткім чынам яна рэалізуе найважнейшыя мэты грамадzkай палітыкі і ўласныя задачы, павінна фінансаваць вялікія праекты ў гэтай сферы, заўважаць асаблівія дасягненін і адпаведным чынам іх адзначаць.

Працягласць курсаў

Два сэмэстры, 230 гадзін.

Колькасць удзельнікаў

Дзьве групы па 20 асобаў.

Структура праграмы

Тэарэтычны блёк (80 гадзін)

⁴⁸ Асновай прынятага тут падыходу да пытання арыентациі зъяўляецца тэорыя Марэка Зюлкоўскага, прадстаўленая ў: J.Koralewicz, M.Ziółkowski: *Mentalność Polaków. Sposoby myślenia o polityce, gospodarce i życiu społecznym w końcu lat osiemdziesiątych*, Wydawnictwo Nakom, Poznań 1990.

Складаецца з прадметаў, якія даюць веды пра чалавека й ягоныя дачыненіні з навакольным съветам (пытаньні існасьці, аспэкты фармавання тоеснасьці чалавека й грамадзтва, і да т. п.), творчыя працэсы ў дачыненінях зь іншымі, тэндэнцыі грамадзкага развіцця; складовыя працэсы й культурныя кантэксты адукацыі.

У сувязі з гэтым у праграме будуть філязофія, псыхалёгія, сацыялёгія й пэдагогіка.

Прадметы ў рамках тэарэтычнага блёку:

- Філязафічныя мадэлі тоеснасьці (20 гадзін).
- Тэорыі сацыялізацыі (15 гадзін).
- Элемэнты грамадзкай псыхалёгіі (15 гадзін).
- Элемэнты грамадзкай пэдагогікі (15 гадзін).
- Культура й адукацыя (15 гадзін).

Гэтыя веды зьяўляюцца ўмовай і асновай для фармавання і развіцця рысаў арыентацыі на партнэрства, галоўным чынам такіх, як каштоўнасці, веды пра рэчаіснасць і перакананьні.

У дзельнікі заняткаў, незалежна ад прафесіі (курсы мусіць аб'ядноўваць бацькоў, якія працу юць у розных сферах, настаўнікаў, дырэктараў, прадстаўнікоў мясцовых самакіраванняў на розных узроўнях), змогуць у сваёй прафесійнай дзейнасці выкарыстаць наступныя здольнасці і веды, атрыманыя, дзякуючы вывучэнню прадметаў, прадстаўленых у тэарэтычным блёку:

- здольнасць фармавання дыстанцыі ў поглядзе на рэчаіснасць, што вынікае з магчымасці шматлікіх парыўнанняў, ведання аналёгіяў і да т. п.;
- здольнасць крытычнага аналізу рэчаіснасці, разумнага погляду на працэсы, зъявы, якія ў ёй назіраюцца, здольнасць арыентавацца ва ўзаемных сувязях, узаемазалежнасцях і шырокіх грамадzkіх кантэкстах;
- здольнасць практичнага выкарыстання ведаў з галіны філязофіі, псыхалёгіі і пэдагогікі ў фармаванні партнэрскіх узаемадачыненняў паміж людзьмі, дачыненняў, якія абапіраюцца на супольныя для ўсіх каштоўнасці.

Выкананне любой прафесійнай дзейнасці можна значна палепшыць, дзякуючы развіццю згаданых вышэй здольнасцяў і ведаў. Практичнае выкарыстанне ведаў з галіны грамадzkіх навукай павінна прыносіць плён у выглядзе большай эфектуўнасці працы, якая выконваецца ва ўмовах грамадзкага ўзаемадзеяння.

Формай заняткаў у рамках тэарэтычнага блёку зьяўляецца лекцыя.

Блёк практичных заняткаў (150 гдзін)

Гэты блёк складаецца з прадметаў, якія мусіць фармаваць пэўныя акрэсленыя здольнасці, важныя для чалавека, *зарыентаванага на партнэрства*. Яны звязаныя з патрэбамі:

- апісання і дыягназавання бачных грамадzkіх сітуацый, паводзінаў, пазыцыяў, тлумачэння іх прычынаў, прагназавання развіцця партнэрства;
- ацэнкі, якая вынікае між іншым з парыўнання бачнага образу рэчаіснасці і прызнаных каштоўнасцяў, такіх, як партнэрскае суправодніцтва, праваў й патрэбы партнераў (як крэйтэрыі ацэнкі);
- гатоўнасці да актыўных паводзін у дачыненіні да дзяцей, бацькоў, прадстаўнікоў лякальной грамадзкасці, напрыклад, гатоўнасць пачаць супольныя дзеянні, адкрыццем на патрэбы й праваў іншых.

Такім чынам, гаворка вядзеца пра інтэлектуальныя, эмацыйнальныя, бэхавяральныя кампетэнцыі, якія можна эфектуўна фармаваць з выкарыстаннем практична-трэнінгавых формаў. У выніку прадбачваюцца наступныя дасягненіні слухача, якія даюць плён, што заключаецца ў лепшай якасці ягонай прафесійнай працы, а таксама праграмадzkай актыўнасці ў шырокім сэнсе гэтага слова:

- можа апісваць актуальны стан грамадзкасці, паводзіны й пазыцыі партнераў, тлумачыць прычыны, прагназуе развязвіцё партнэрства, заўважае бар’еры, наступныя мэты і да т. п.;
- ацэньвае грамадзкія сітуацыі праз прызму каштоўнасці яў, якія зьяўляюцца асновай правоў і абавязкаў партнераў, а таксама іхняга суправаду;
- сведчыць пра гатоўнасць да супольных дзеянняў, вырашэння проблемаў „супольнымі сіламі”, адкрыты на проблемы асяродзьдзя, і да т. п.;
- лёгка навязвае контакт зь іншымі людзьмі;
- ведае й выкарыстоўвае прынцыпы й мэтады эфектыўнай камунікацыі, вырашэння проблемаў у групе;
- здольны ініцыяваць і развязваць узаемнае партнэрскае суправаду;
- асобаў і групаў у абсягу ўласнага лякальнага асяродзьдзя;
- прычыніеца да развязвіцця дэмакратыі, грамадзкага жыцця, развязвае яго супольнасныя формы, беручы пад увагу культурную спэцыфіку рэгіёну.

Прадметы практичнага блёку:

- Пэдагагічныя тэорыі партнэрства (10 гадзін).
- Юрыйчныя асновы супольных дзеянняў сям’і, школы й гміны (10 гадзін).
- Асновы самакіравання (10 гадзін).
- Методыка анімацыі суправаду з асяродзьдзем (70 гадзін), у тым ліку: паасобныя ўзаемадачыненін (курсы вядуць розныя асобы): бацькі-дзеці-настаўнікі, бацькі-настаўнікі-лякальная грамадзкасць; бацькі-дзеці-лякальная грамадзкасць; сям’я-лякальная грамадзкасць; бацькі-школа-самакіраваніні;
- Трэнінг творчасці (30 гадзін).
- Элемэнты аналізу міжчалавечых зносінаў (20 гадзін).

Плян курсаў

Блёк	Прадмет	Колькасць гадзін	
		Сэмэстар I	Сэмэстар II
тэарэтычны	Філязафічныя мадэлі тоеснасці	8	12
	Тэорыі сацыялізацыі	-	15
	Элемэнты грамадзкай псыхалёгіі	-	15
	Элемэнты грамадзкай пэдагогікі	-	15
	Культура і адукацыя	15	-
практичны	Пэдагагічныя тэорыі партнэрства	10	-
	Юрыйчныя асновы супольных дзеянняў сям’і, школы й гміны	10	-
	Асновы самакіравання	10	-
	Методыка анімацыі суправаду з асяродзьдзем	43	27
	Трэнінг творчасці	25	5
	Элемэнты аналізу міжчалавечых зносінаў	-	20
	У с я г о :	121	109

Спосаб і крытэрый ацэнкі

Тэарэтычны блёк

Залік на падставе наведваньня заняткаў (дапушчальная адсутнасць 20% часу ўсяго курсу). Дапушчальныя таксама іншыя формы заліку, узгодненая паміж слухачамі й выкладчыкам.

У рамках тэарэтычнага блёку прадугледжваецца, што наведвальнікі заняткаў вядуть нататкі і ствараюць мадэлі сувязяў паміж тэорыямі, крыніцамі, практычнымі прыкладамі і дасылчымі шляхамі. Прадугледжваецца таксама стварэнне мапаў катэгорыяў, якія акрэсліваюць у рамках аналізуемых працэсаў і зъяўляюць. Усе названыя вышэй матэрыялы, якія ствараюцца ўдзельнікамі, павінны быць падтрымкай працэсу систэматызацыі і аперацыйналізацыі ведаў, якія яны набываюць у часе заняткаў. Падмоўленасці паміж выкладчыкам і слухачамі, яны могуць (апрача частаты наведваньня заняткаў) упłyваць на залік па предмету.

Практычны блёк

Залік на падставе працаў дасылчага альбо праектнага тыпу.

У часе заняткаў і абавіраючыся на атрыманыя на іх веды, ўдзельнікі будуюць выконваць шэраг практычных працаў, галоўным чынам праектнага характару. Іх рэалізацыя накіраваная на дасягненне пералічаных вышэй мэтаў ва ўмовах як найшырэйшай сувязі з рэаліямі – лякальнымі умовамі, якія характэрныя для месцаў, дзе ўдзельнікі курсу працуяць. Апрача таго, выкананыне працаў праектнага характару, здаецца, найлепей рыхтуе слухачоў да выкананыя падобных задачаў у рамках самастойнай прафэсійнай і грамадзкой дзейнасці.

Праекты, пра якія тут вядзеца гаворка, будуюць практычнай анімацыяй супрацоўніцтва з асяродзьдзем у спэцыфічных лякальных умовах. Яны будуюць выконвацца ў рамках паасобных курсаў практычнага блёку.

Пасьведчанье

Умовай выдачи пасьведчанья ўдзельніку зъяўляеца атрыманьне залікаў па ўсіх предметах, якія ахоплівае праграма курсаў. Пацьверджаньнем залікаў зъяўляюцца запісы на "Карце слухача", якую кожны зацікаўлены абавязаны прадставіць кірауніку курсаў пасля завяршэння ўсіх заняткаў у рамках выпуску.

У пасьведчанні знаходзіцца запіс пра заканчэнне паслядываннага курсу Гданьскага ўніверситету па спэцыяльнасці *анімацыя супрацоўніцтва з асяродзьдзем*, а таксама пералічаныя предметы, якія ахоплівалі праграма навучання.

Ацэнка й манітараванье курсу

Формы працы, прынятые ў дачыненіі да выкладчыкаў, якія вядуць заняткі:

- Вядзеньне падрабязных запісаў пра рэалізаваныя праграмы.
- Несупыннае аналізаванье ѹкарэктаванье (кансультациі, дыскусіі), падсумаванье сэмэстраў (заўвагі пасля заканчэння заняткаў, дыскусіі ўсяе каманды выкладчыкаў).

Формы працы, прынятые ў дачыненіі да наведвальнікаў заняткаў:

- Дыягназ зъменаў (напрыклад, анкета на пачатку і на заканчэніі курсу).
- Бягучы аналіз у заключнай фазе ўсіх заняткаў і фармульванье высноваў, якія падсумоўваюць сэмэстры;
- Аналіз далейшай дзейнасці выпускнікоў (напрыклад, гмінныя гранты, прызначаныя на рэалізацыю іхніх праектаў, узнагароды, публікацыі ў СМИ пра іхнюю дзейнасць, дасягненіі ў форме прыкладаў супольных дзеянняў, якія прывялі да рэалізацыі пастаўленых мэтаў, і да т. п.)

Уся атрыманая інфармацыя будзе падвергнутая падрабязнаму аналізу, вынікі якога ў выглядзе дакладу якасъці адукацыі, стану щца асновай чарговай заявы на грант Міністэрства адукацыі.

Фінансаванье курсаў

Зыходзім з таго, што курсы атрымліваюць датацию ў рамках конкурснай раздачы грантаў Міністэрства Нацыянальнай Адукацыі (кіраўнік курсаў піша заяву й накіроўвае яе на конкурс).

Слухачы плацяць за два сэмэстры каля 20% месячнай заработка платы маладога настаўніка.

KAMUNIKAT.org